

Latvijas Lauksaimniecības universitāte
Vides un būvzinātņu fakultāte
Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedra

STUDENTS CEĻĀ UZ ZINĀTNI

Studentu zinātniskie raksti zemes ierīcībā un mērniecībā

4. izdevums

ISSN 2500-9885

Jelgava, 2019

PRIEKŠVārds

Rakstu krājums „Students ceļā uz zinātņi” veidots kā studentu labāko zinātnisko rakstu apkopojums, kuri gatavoti uz tāda paša nosaukuma studentu zinātnisko konferenci zemes ierīcības un mērniecības studiju programmās. Konference notiek 2019.gada 17.jūnijā. Rakstu krājumā apkopotas dažādu kursu pamatstudiju un maģistrantūras studentu zinātniskās publikācijas par viņu veiktajiem pētījumiem zemes pārvaldībā (kadastrs, nekustamā īpašuma formēšana un vērtēšana, zemes izmantošana un zemes ierīcība, teritorijas plānošana) un mērniecībā (ģeodēzija, tālizpēte, ģeogrāfiskās informācijas sistēmas u.c.).

Atbildīgā par izdevumu Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras lektore Aina Palabinska

SATURS

AGRĀRĀ REFORMA LATVIJĀ 20.-30. GADAM Raimonds Judeiks, Anda Jankava.....	5
ATBALSTS IEGULDĪJUMIEM LAUKU SAIMNIECĪBĀS NO 2014. LĪDZ 2020. GADAM Jana Gundega Doniņa, Velta Paršova.....	8
BIOLOĢISKĀS SAIMNIECĪBAS LATVIJĀ Artis Grudulis, Velta Paršova	11
GNSS PIELIETOJUMA ANALĪZE LAUKSAIMNIECĪBAS DARBOS Jānis Kristvalds, Armands Celms.....	14
ĢEODĒZIJAS IZGLĪTĪBA LATVIJĀ (1862-1990) Līga Mediņa, Gunārs Silabriedis	17
KOLHOZS “LĀČPLĒSIS” Aivija Vestfāle, Anda Jankava	21
LAUKSAIMNIECISKĀ DARBĪBA DABAS LIEGUMOS Raivo Ralfs Vilners, Velta Paršova.....	24
LAUKSAIMNIECĪBAS UN MEŽSAIMNIECĪBAS ZEMES KOPPLATĪBAS IZMAIŅAS SALAS NOVADĀ Rūdis Lapīņš, Velta Paršova	27
LAUKSAIMNIECĪBĀ IZMANTOJAMĀS ZEMES IZMANTOŠANA LATVIJĀ Raimonds Judeiks, Velta Paršova.....	30
MAZO LAUKSAIMNIECĪBAS UZŅĒMUMU NOZĪME LATVIJĀ Niks Kristiāns Lazarevs, Velta Paršova	32
NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA NODOKLIS Artis Saušs, Velta Paršova.....	32
TĒRVETES PAGASTA LAUKSAIMNIECĪBAS ZEMJU KOPPLATĪBAS UN ZEMES LIETOŠANAS VEIDU ANALĪZE Anete Ance Rēdere, Velta Paršova	35
TIEŠO MAKSĀJUMU IESPĒJAS LATVIJAS LAUKSAIMNIEKIEM Līga Mediņa, Velta Paršova	38
TRIANGULĀCIJAS SISTĒMA Ramona Šilberga, Gunārs Silabriedis	41
ZEMES ATSAVINĀŠANA SABIEDRĪBAS UN VALSTS VAJADZĪBĀM Dāvis Raimonds Rasups, Velta Paršova.....	44

ZEMES FONDS – IESPĒJAS VAI ZAUDĒJUMS

Aivija Vestfāle, Velta Paršova..... 47

ZEMES PĀRVALDĪBA LATVIJĀ PADOMJU LAIKĀ

Kaspars Mucenīks, Velta Paršova 50

ZEMES REFORMAS NORISE LATVIJAS PILSĒTĀS (1990. GADU REFORMA)

Eva Proveja, Anda Jankava 52

AGRĀRĀ REFORMA LATVIJĀ 20-30. GADOS

Raimonds Judeiks¹, Anda Jankava²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa students

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.oec.

Kopsavilkums

Darba mērķis bija izpētīt agrārās reformas sākšanos un attīstību Latvijā 20-30. gados. Pēc Pirmā pasaules kara liela daļa Latvijas zemes atradās vācu lielmuižnieku īpašumā. Vairāk kā puse Latvijas iedzīvotāji bija bezzemnieki. Pēc neatkarības iegūšanas bija skaidrs, ka sociāla un ekonomiska attīstība nebūs iespējama, ja netiks atjaunota lauksaimniecība, kura tika izpostīta 1. pasaules kara laikā un likvidēta vācu muižnieku vara pār Latvijas zemēm, tādēļ 1920. gadā aizsākās agrārā reforma Latvijā. Zemes īpašuma sistēmas pārveidošana, sākumā valstij nacionalizējot lielsaimniecības, to skaitā muižas un īpašumus, sadalot iegūtās zemes un vēlāk veicot valsts zemes sadalīto gabalu piešķiršanu tās iedzīvotāju privātīpašumā, vienlaicīgi nodrošinot lielu skaitu pilsoņu ar lauksaimniecībā izmantojamu zemi un nostabilizējot valstī agrāro politiku. Agrārā reforma tika uzsākta oficiāli 1920., bet faktiski 1919. gadā un noslēdzās 1937. gadā.

Atslēgas vārdi: Agrārā reforma, bezzemnieki, jaunsaimniecība, Valsts zemes fonds, muižnieki

Ievads

Pirmais pasaules karš bija noslēdzies, un Latvija bija ieguvusi ilgi gaidīto neatkarību. Karš bija pamatīgi izpostījis Latvijas teritoriju, kā arī lauksaimniecību. Lielākā daļa zemes piederēja vācu muižniekiem, kas veicināja lielu neapmierinātību iedzīvotāju vidū par muižu privilēģijām un agrāro iekārtu. Šie arī bija galvenie iemesli, lai valdība sāktu risināt agrārās problēmas Latvijā.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Darbā pielietota iegūto materiālu analīze un aprakstošā metode. Izmantoti literatūras avoti par pētījuma tematiku un interneta resursi.

Diskusija un rezultāti

Latvijas patstāvīgai valstij nodibinoties, stāvoklis zemes iekārtas ziņā bija palicis daudz nopietnāks. Padomju varai, cenšoties iznīcināt privāto īpašumu, tieši lauksaimniecībā bija radījušas daudzus sarežģītus jautājumus, kurus uz pa stāvošo likumu pamata grūti nācās atrisināt. Stājoties pie jaunās valsts izveidošanas un nostiprināšanas, atbrīvojot valsts teritoriju no ienaidnieku rokām un nospraužot valsts robežas, nopietni bija jāpiegriežas saimnieciskās dzīves pamatiem. Jau pirms kara, t. i. vietējās rūpniecības ziedu laikā, lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju nodarbojās ar lauksaimniecību. Pēc Pirmā pasaules kara šī nozare bija gandrīz vienīgā, kas varēja nodrošināt iedzīvotājus, un līdz ar to visas valsts labklājību un stiprumu. Lai šo labklājību, kas bija labākais līdzeklis pret lieliniecisma sērgu, varētu sagādāt plašākām tautas masām, kā arī lai paceltu lauksaimniecības darba mīlestību un nostiprinātu lauksaimniecības stāvokli tālākam laikam, vajadzēja izveidot atbilstošu agrāro iekārtu. Cits apstāklis, kas veicināja reformēšanu zemes lietās, izrietēja no pašu muižnieku pieļautajām kļūdām. Vācu okupācijas laikā muižnieki piedāvāja ievērojamas muižu daļas nodot kolonizācijas vajadzībām — tādā veidā Vācijas pilsoņi un karaspēks spētu iegādāties zemi savā īpašumā. Pateicoties Vācijas sakāvei karā un Novembra revolūcijai, šis plāns neīstenojās. Vairāki vietējie vācbaltiešu muižnieki piedalījās arī 1919. gada Bermontiādes kaujās pret Latvijas valsti, kas izraisīja sabiedriski politiskās cīņas pieaugumu par muižniecības politiskās varas iznīcināšanu un to lielo zemes īpašumu likvidēšanu (Latvijas agrārā reforma ..., [b.g.]).

1920. gada 16. septembrī Latvijas Satversmes sapulce pieņēma Agrārreformas likuma 1. daļu "Par Valsts zemes fonda nodibināšanu", uz kura pamata nacionalizēja 1479 muižas, 171 mācītājmuižu, 294 pusmuižas, 202 lauku saimniecības, 546 atsevišķus zemes gabalus, 5865

dzimtnomas gabalus, kopā atņemot īpašniekiem 3 396 815 ha zemes (51,5% lauksaimniecības zemju kopplatības). Likums paredzēja, ka zeme atsavināma bez atlīdzības, taču atstājot iepriekšējam zemes īpašniekam neatsavināmo daļu 50 ha platībā un anulējot hipotekāros parādus. Likums noteica, ka valsts zemes fondā ieskaitītās saimniecības nav dalāmas, ja to platība nepārsniedz 100 ha. Reformā cieta 736 vācbaltiešu zemes īpašnieki un 6 latvieši ar kopējo īpašumu 22 000 ha, tomēr latviešu muižas atļāva sadalīt ģimenes locekļu starpā un tā īstenībā saglabāt visu īpašumu. Saskaņā ar 1920. gada 21. decembrī pieņemto likuma 2. daļas noteikumiem "Par Valsts zemes fonda izlietošanu" veidoja jaunsaimniecības, zemi piešķīra arī dārzkopības saimniecībām, sīksaimniecību paplašināšanai, uzņēmumiem un pašvaldībām, amatnieku un zvejnieku saimniecībām. Latgalē piešķīra papildu piegriezumus sīksaimniecībām, sadalīja šņorzemes viensētās, likvidēja servitūtu (tiesības medīt zemnieku mežos, zvejojot to ūdeņos) un citus zemes lietošanas ierobežojumus. Pieteikties zemes piešķiršanai varēja jebkurš, bet priekšroka zemes iegūšanā bija Latvijas Neatkarības kara dalībniekiem, kas neizbēgami mazināja citu pretendentu iespējas. Ārpus vispārējās kārtības zeme bija piešķirama vairākām Neatkarības kara dalībnieku kategorijām: Lāčplēša kara ordeņa kavalieriem, kara invalīdiem, kritušo karavīru ģimenēm, līdz 01.09.1917. dienestu uzsākušajiem latviešu strēlniekiem. Laikā no 1919. gadam līdz 1937. gada 1. jūnijam zemi ieguva 55 964 jauni īpašnieki, izveidojot 54 128 jaunsaimniecības 928 757 ha kopplatībā (no tām 6,5% bija līdz 10 ha, 22,9% - līdz 15 ha, 57,3% - līdz 22 ha, 13,3% - lielākas par 22 ha) (Agrārā reforma Latvijā. Vēsture, [b.g.]

Agrārreforma galīgi tika realizēta 1937. gadā, pārveidojot valsts ekonomiku un latviešu sabiedrību. Agrārreformu var uzskatīt par sociālo revolūciju, kurā mainīgās lauksaimniecības pamati tika izveidoti no lielsaimniecībām ar lielām saimniekošanas vienībām uz mazām saimniecībām. Likumdevēji rēķinājās ar jaunizveidotajām saimniecībām kā toreizējos apstākļos ekonomiski produktīvu, dzīvotspējīgu un rentablu saimniekošanas vienību. Lai arī tolaik daudzi ārzemju ekonomisti šaubījās par radikālās reformas ekonomisko pamatotību, jo agrārreforma prasīja milzīgus ieguldījumus — aptuveni 700 miljonus latu un tāpēc paredzēja ekonomikas lejupslīdi, tomēr rezultātā ekonomika strauji attīstījās — palielinājās ražība, ražība no viena ha un produktīvās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība arī pieauga. Uzsākot agrārreformu, lielā mērā par paraugu ņēma Dānijas lauksaimniecību, jo šī ekonomiskā sistēma likās vispiemērotākā Latvijai. Jau 1930. gadu sākumā valsts sevi pilnībā apgādāja ar lauksaimniecības produktiem un sāka attīstīties eksports. 1938. gadā Latvija kā piena un gaļas eksportētāja ieņēma 4. vietu pēc Dānijas, Holandes un Zviedrijas. Agrārreformas panākumu cēlonis bija vairāk politisks, nekā ekonomisks. Valsts galvenās dabas bagātības ir zeme un meži, agrārreformas rezultātā tika lauztas feodālās iekārtas atlieku, kas bija saistītas ar lēnu muižām varu pār valsts galvenajām saimniecības nozarēm. Tajā pašā laikā atrisinājās sociālo pretrastību problēmas, kas bija radikalizējušas visu tautu. 1929. gadā Latvija noslēdza līgumu ar Poliju, kas noregulēja strīdīgos jautājumus, kas lielākā mērā bija saistīti ar Latgales reģionu. Par poļu muižniekiem ekspropriētajām muižām Latvijas valdība samaksāja 5 miljonus latu (Agrārā reforma Latvijā, [b.g.]

1.tabula

Kultivētās platības Latvijā pirms un pēc agrārās reformas (1920-1937. gads)

Īpašnieki	Pirms reformas	Pēc reformas
Lielīpašnieki	3 015 900 ha (48,1%)	nebija
Valsts	627 700 ha (10%)	1 746 500 ha (28%)
Vecsaimnieki	2 467 000 ha (39,4%)	2 817 600 ha (45,1%)
Dažādi īpašnieki	156 800 ha (2,5%)	129 500 ha (2,1%)
Jaunsaimnieki	nebija	1 550 200 ha (24,8%)

Sociālais stāvoklis laukos Latvijā

Gads	Zemes īpašnieki un to ģimenes	Bezzemnieki
1897	38,8%	61,2%
1925	70,9%	29,1%
1930	76,8%	23,2%

Agrārās reformas pozitīvā un negatīvā ietekme:

Pēc agrārās reformas veikšanas varēja novērot gan pozitīvas, gan negatīvas sekas. Vispozitīvākie rezultāti Latvijā protams bija attīstība graudkopībā, lopkopībā, piensaimniecībā, kā arī darbietilpīgajā, bet Eiropā ļoti pieprasīto lina audzēšanā. Jaunsaimnieku ieguldījums arī bija novērojams – tika sākti tīrumu iekopšanu, purvu nosusināšana, un dažu gadu laikā jaunsaimnieki spēja apgādāt ar pārtiku gan sevi, gan saražot tirgum. Taču neiztika arī bez negatīvām sekām. Nelielās zemnieku saimniecības, kuras izveidoja agrārās reformas gaitā, bija konkurēt nespējīgas starptautiskajos tirgos, un bija tikai loģiski, ka tās bankrotēja. Situāciju saasināja pasaules ekonomiskā krīze. Lauksaimniecība daudziem bija dzīvesveids, nevis ražošanas. Tas nebija labvēlīgs pamats saimniecību izaugsmei.

Tā kā visi Latvijas pilsoņi varēja iegūt zemi, tad pieauga lauku iedzīvotāju skaits - laukos dzīvoja ap 76% no visiem iedzīvotājiem. Agrārā reforma mainīja sociālo struktūru - samazinājās pilsētu iedzīvotāju skaits (Vēsture pamatskolai, 2006).

Secinājumi

1. Agrārā reforma Latvijā veicināja saimniecisko, ekonomisko un nacionālo uzplaukumu, izmainīja sabiedrību un deva tautai varu pašiem pār savu zemi
2. Agrārā reforma nebija perfekti izstrādāta, jo pēc tās noslēgšanās radās arī daudz problēmas, kuras ietekmēja jaunsaimniekus, nelielās zemnieku saimniecības un sociālo struktūru pilsētās.
3. Lielākā daļa Latvijas teritorijas zemes pirms agrārās reformas sākuma atradās vācu muižnieku īpašumā, kas varēja apdraudēt Latvijas neatkarību un ekonomisko attīstību.

Izmantotā literatūra

1. Agrārā reforma Latvijā. Vēsture.eu [skatīts 07.12.2018.]. Pieejams: http://vesture.eu/index.php/Agr%C4%81rreforma_Latvij%C4%81
2. Agrārā reforma Latvijā. Wikipedia. [skatīts 07.12.2018.]. Pieejams: https://lv.wikipedia.org/wiki/Agr%C4%81r%C4%81_reforma_Latvij%C4%81#Agr%C4%81r%C4%81s_reformas_m%C4%93r%C4%B7is
3. Latvijas agrārā reforma 1930, e-grāmata, [skatīts 07.12.2018.]. Pieejams: http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pp|issue:/g_001_0302013962|article:DIVL8876|issueType:undefined
4. Vēsture pamatskolai. Latvija 20.gadsimtā./ Jura Goldmaņa red. - Rīga: Zvaigzne ABC, 2006., 175 lpp.

ATBALSTS IEGULDĪJUMIEM LAUKU SAIMNIECĪBĀS NO 2014. LĪDZ 2020. GADAM

Jana Gundega Doniņa¹, Velta Paršova²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa studente

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.oec.

Kopsavilkums

Darbā izanalizēti dati par trīs reģionālajām lauksaimniecības pārvaldēm - Zemgales, Dienvidkurzemes un Dienvidlatgales, kuras piedalījās Eiropas Savienības projektā "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" no 2014. gada līdz 2020. gadam. Apskatīts, kādi ir nosacījumi un ierobežojumi bija jāievēro, lai projektā varētu pieteikties saimniecības ar apgrozījumu līdz 70tūkst. EUR.

Atslēgas vārdi: atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās, finansējumi, reģionālās lauksaimniecības pārvaldes

Ievads

Projekts "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" ir iespēja saņemt Eiropas Savienības līdzfinansējumu lauku saimniecību attīstībai. Galvenais mērķis atbalstam ieguldījumiem lauku saimniecībās ir uzlabot ekonomiskos rādītājus un konkurētspēju. Viens no šiem atbalsta ieguldījumiem lauku saimniecībās ir ieguldījums materiālajos aktīvos. Tas nozīmē to, ka nauda tiek ieguldīta, piemēram, lauksaimniecības tehnikā, ilggadīgo stādījumu ierīkošanā, būvniecībā gan esošo ēku rekonstrukcijā, gan jaunu ēku būvniecībā. Šī projekta mērķim ir piešķirts Eiropas Savienības līdzfinansējums 328 miljonu EUR apmērā plānošanas periodam no 2014. gada līdz 2020. gadam. No Latvijas Lauku atbalsta dienesta datiem tika pētīts projekta "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" finansējuma sadalījums saimniecībām ar apgrozījumu līdz 70 tūkst. EUR trijās reģionālajās lauksaimniecībās pārvaldēs – Zemgales, Dienvidkurzemes un Dienvidlatgales. Apskatītas projekta četras kārtas.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Analizēti, apkopoti un izdarīti secinājumi par datiem no Latvijas Lauku atbalsta dienesta par trīs reģionālo lauksaimniecības pārvalžu saimniecībām, kuru apgrozījums ir līdz 70 tūkst. EUR, kuri piedalījušies projektā "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās".

Diskusija un rezultāti

2014. gada 30. septembrī tika pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr. 600 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu konkursu veidā pasākumam "Ieguldījumi materiālajos aktīvos"" (Kārtība, kādā..., [b.g.]). Šie Ministru kabineta noteikumi izdoti saskaņā ar Lauksaimniecības un lauku attīstības likumu attiecībā uz kārtību, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai, un kārtību, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauku un zivsaimniecības attīstībai. Šo kārtību nosaka Ministru kabinets. Atsevišķu valsts atbalsta pasākumu īstenošanu Zemkopības ministrija Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajā kārtībā var deleģēt privāto vai publisko tiesību subjektiem (Lauksaimniecības..., [b.g.]).

Projektā "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" varēja piedalīties:

- lauku saimniecība – juridiska vai fiziska persona, kas pēdējā noslēgtajā gadā ražojusi Līguma par Eiropas Savienības darbību I pielikumā minētos produktus (Līgums..., [b.g.]);
- fiziska persona, kas plāno nodibināt zemnieku saimniecību vai iegūt komersanta statusu, vai juridiska persona, kas plāno uzsākt lauksaimniecības produktu ražošanu;
- valsts zinātniskā institūcija (Latvijas lauku..., [b.g.]).

Projektā "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" ir noteikti šādi ierobežojumi:

- ja saimniecībā vai uzņēmumā Valsts vides dienests ir konstatējis vides aizsardzības noteikumu pārkāpumus, izņemot, ja pārkāpums novērsts;
- ārzonas uzņēmumiem;
- ja ar tiesas spriedumu pasludināts maksātnespējas process, tiesiskās aizsardzības process, uzsākta bankrota procedūra;
- novērojamas grūtībās nonākuša uzņēmēja pazīmes;
- uz iesnieguma iesniegšanas brīdi zaudējumi pārsniedz pusi no pamatkapitāla (Latvijas lauku..., [b.g.]).

1. tabulā attēlotas projekta četras kārtas (kārtas nav savstarpēji saistītas) un laika periodi, kuros projekts tika realizēts.

1. tabula

Projekta iesniegšanas kārtas

Nr.	Laika periods	Pieejamais finansējums, milj. EUR		
		Zemgales RPL	Dienvidkurzemes RPL	Dienvidlatgales RPL
1.	08.12.2014.-15.01.2015.	1.1	2.1	1.9
2.	04.01.2016.-04.02.2016.	2.2	2.2	3.3
3.	21.11.2016.-21.12.2016.	1.5	2.8	3.1
4.	07.11.2017.- 07.12.2017.	2.3	2.3	2.0

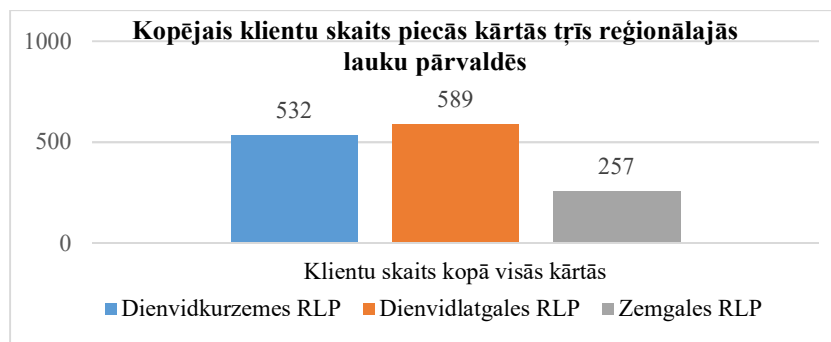
Tabulas dati parāda, ka 1. kārtā vislielākais finansējums tika piešķirts Dienvidkurzemes reģionālajai lauksaimniecības pārvaldei. 2. un 3. kārtā - Dienvidlatgales reģionālajai lauksaimniecības pārvaldei, bet 4. kārtā - atkal Dienvidkurzemes reģionālajai lauksaimniecības pārvaldei.

Darbā aprakstīta katra reģionālā lauksaimniecības pārvalde atsevišķi. Katrā kārtā aplūkots, cik daudz projektu tika iesniegts visās četrās kārtās, cik daudz finansējuma pietika, bet cik pietrūka.

2. tabula

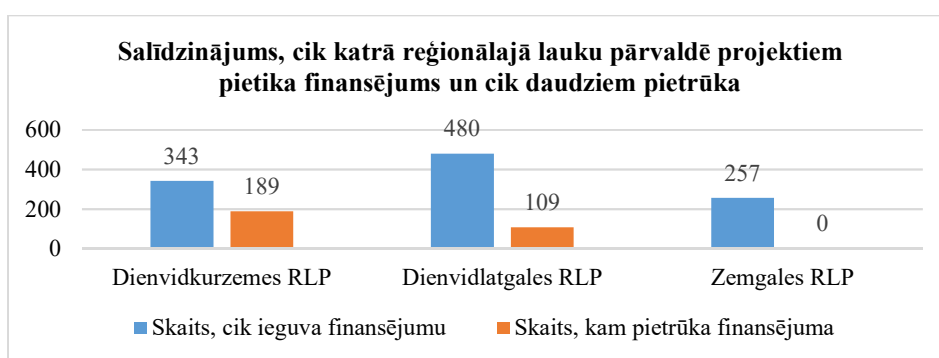
	Kopējais pieteikto projektu skaits	Projektu skaits, kam finansējums bija pietiekošs	Nepietiekošs finansējums	
			projektu skaits	trūkstošā summa, milj. EUR
Dienvidkurzemes RLP	532	343	189	2.8
Dienvidlatgales RLP	589	480	109	2.1
Zemgales RLP	257	257	-	-
Kopā	1378	1080	298	4.9

Pēc Latvijas Lauku attīstības dienesta datiem vislielākais kopējais pieteikto projektu skaits bija Dienvidkurzemes reģionālajai lauksaimniecības pārvaldei, vismazākais - Zemgales reģionālajai lauksaimniecības pārvaldei. Vislielākais projektu skaits ar pietiekošu finansējumu bija Dienvidlatgales reģionālajai lauksaimniecības pārvaldei, vismazākais - Zemgales reģionālajai lauksaimniecības pārvaldei. Zemgales reģionālā lauksaimniecības pārvalde bija vienīgā, kurai visiem projektiem finansējums bija pietiekošs (1. attēls) (Operatīvā..., [b.g.]).

1. attēls. Dati par kopējo klientu skaitu

Jāņem vērā, ka iemesls tam varētu būt, ka Zemgales reģionālajai lauksaimniecības pārvaldei arī kopumā bija vismazāk pieteikto projektu. 2.attēlā parādīts projektu skaits, kuriem pietika vai pietrūka finansējuma.

2.attēls. Projektu skaits, kuriem pietika vai pietrūka finansējuma

Kopumā Eiropas Savienība ir devusi ļoti lielu ieguldījumu aplūkotajām saimniecībām. Vairumam projektu finansējuma pietika.

Secinājumi

1. "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecības" ir Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniekiem.
2. Projekta mērķis ir ieguldījumi materiālajos aktīvos.
3. Tika iesniegts daudz projektu, kas nozīmē, ka lauksaimniecības uzņēmumi izmanto šo iespēju.

Literatūra

1. Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu konkursu veidā pasākumam "Ieguldījumi materiālajos aktīvos". [Skatīts: 2018. gada 11. decembrī.] Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=269868>
2. Lauksaimniecības un lauku attīstības likums. [Skatīts: 2018.gada 11. decembrī.] Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/87480-lauksaimniecibas-un-lauku-attistibas-likums#p5>
3. Operatīvā informācija. [Skatīts: 2018. gada 12. decembrī.] Pieejams: <http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/projekti-un-investicijas/operativa-informacija/>
4. Latvijas lauku attīstības programma (lap) 2014.-2020. [Skatīts: 2018. gada 12. decembrī.] Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/lap_prezentacija_19032015.pdf
5. Līgums par Eiropas Savienības darbību I pielikums. [Skatīts: 2018. gada 12. decembrī] Pieejams: <http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/projekti-un-investicijas/paraugi-un-vadlinijas/1-pielikums/>

BIOĻĢISKĀS SAIMNIECĪBAS LATVIJĀ

Artis Grudulis¹, Velta Paršova²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa students

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.oec.

Kopsavilkums

Darba mērķis ir izpētīt bioloģiskās saimniekošanas būtību, un kā bioloģiskā saimniekošana atspoguļojas latvijas lauksaimniecībā. Lauksaimniecība ir viena no izplatītākajām ražošanas nozarēm Latvijā. Bioloģiskās saimniecības ir ienesīgs bizness ne tikai bioloģisko produktu lielā pieprasījuma dēļ, bet gan arī Eiropas atbalsta dēļ. Eiropas Savienība un Latvijas valsts ir izveidojusi atsevišķus atbalsta maksājumus bioloģiskajām saimniecībām, lai veicinātu bioloģisko saimniecību dibināšanu. Šāda tipa saimniecības veidošanās nodrošina arī Latvijas dabas saglabāšanos cilvēku sociālo attīstību un naudas līdzekļu taupīšanu.

Atslēgas vārdi: lauksaimniecības nozares, bioloģiskā lauksaimniecība, atbalsts lauksaimniekiem, augu kultūras, pozitīvais bioloģiskajā saimniecībā.

Ievads

Visā pasaulē, arī Latvijā viena no galvenajām darbības nozarēm ir lauksaimniecība. Daudzo saimniecību produkcijas piedāvājuma dēļ saimniekiem ir grūti konkurēt lauksaimniecības produkcijas tirgū, tapēc lauksaimnieki cenšas savam produktam pievienot kādu īpašu vērtību, kas viņus padarītu vēl konkurētspējīgākus plašajā produkcijas tirgū, tādējādi radās jauns lauksaimniecības novirziens - bioloģiskā lauksaimniecība. Šis lauksaimniecības veids ir mūsdienās kļuvis populārs un to cenšas atbalstīt daudzas organizācijas.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Darbā tika izmantota aprakstošā metode. Informācija tika iegūta no semināru prezentācijām un Zemkopības ministrijas resursiem.

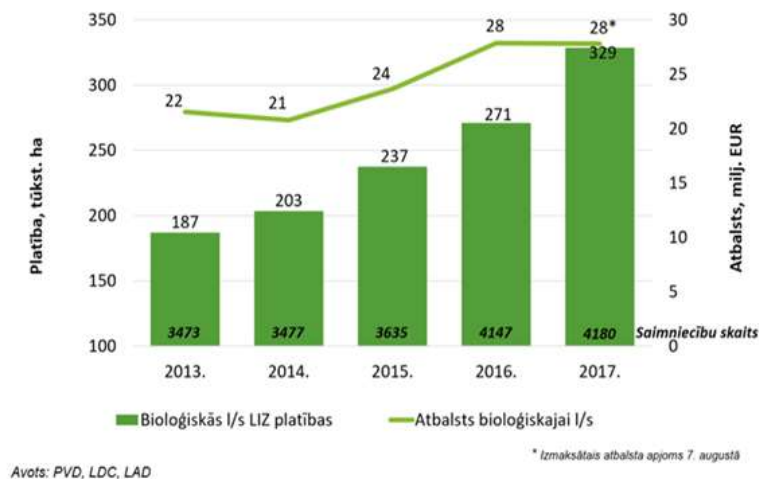
Diskusija un rezultāti

Bioloģiskā lauksaimniecība ir viens no lauksaimniecības veidiem, kurā saražotos produktu audzē, izmantojot ekoloģiskus līdzekļus, neizmantojot lauksaimniecības ķīmiju un minerālmēslus. Bioloģisko produktu ražošanas rezultātā netiek iznīdētas nezāles, kaitēkļi un sīkbūtnes. Kultūraugu ražības paaugstināšanai tiek veidota augiem pēc iespējas labvēlīgāka augsne. Bioloģisko lauksaimniecību uzturēšana ir grūts process, jo visām darbībām, kas attiecas uz lauksaimniecības produktu, ir jābūt likuma ietvaros. (Dažādas saimniekošanas..., [b.g])

Parasti par bioloģiskās lauksaimniecības galveno labumu uzskata bioloģisko produkciju, taču bioloģiski saimiekojot, tiek mazināta ķīmisko elementu ietekme uz dabu. Bioloģiski saražotā pārtika atstāj labvēlīgu iespaidu uz cilvēku veselību, tādējādi arī veicinot valsts ekonomisko stāvokli. Bioloģiskā lauksaimniecība nodrošina dabiskus apstākļus mājdzīvniekiem, tiem tiek nodrošināti pēc iespējas dabiskāki apstākļi, kas ir brīva kustība, dabiska barības uzņemšana, tīrs ūdens, un citi. Bioloģiskā lauksaimniecība veicina piesārņojuma samazināšanos ūdenī un gaisā, jo netiek izmantoti pesticīdi un minerālmēslojums, kuru pārpalikumi varētu nonākt ūdenī, tādējādi ir iespējams valstij ietaupīt līdzekļus ūdenskrātuvju attīrīšanai. Šāda veida lauksaimniecības virziens rada ineteresi, it īpaši tūristu vidū, kas palielina valsts ienākumus. Bioloģiskās saimniecības arī veicina bezdarba samazināšanos lauku apvidos. Ekoloģiskās saimniecībās lauksaimniecības tehnika tiek izmantota maz vai arī vispār netiek izmantota, līdz ar tie piesaistīti palīgstrādnieki. Darbs lauku iedzīvotājiem uzlabo viņu sociālo un ekonomisko stāvokli. (Bio-Lauksaimniecība, [b.g])

Bioloģiskās saimniecības Latvijas teritorijā kļūst par aizvien populārāku lauksaimniecības nozari. Iemesli šādam pavērsienam var būt dažādi. Viens no galvenajiem

iemesliem bioloģisko saimniecību veidošanai ir augstie platību maksājumi no valsts un Eiropas savienības, kas dod iespēju bioloģiskajām saimniecībām konkurēt ar tradicionālajām lauksaimniecībām, kuru ražošanas apjomi ir daudzkārt lielāki (1.attēls). Zemkopības ministrijas dati parāda sertificēto bioloģiskās saimniecības platības, saimniecību skaitu un bioloģisko lauksaimniecību attīstībai izmaksātās atbalsta summas.

1.attēls. Sertificēto bioloģisko saimniecību skaits un platības, izmaksātie abalsta maksājumi

Pēc attēlā redzamajiem datiem ir secināms, ka no 2013.-2014. gadam bioloģisko saimniecību skaits ir pieaudzis tikai par vienu saimniecību, arī platības pieaugums bija maznozīmīgs – tikai 16 hektāri. Strauja bioloģisko lauksaimniecību veidošanās sākās ap 2015. gadu, kad vēl tika izveidotas 158 bioloģiskās saimniecības, un to kopējā platība pieauga par 30 hektāriem. Līdz 2017.gadam Latvijas teritorijā bija izveidojušās 4180 bioloģiskās saimniecības ar kopējo platību 329 tūkst. hektāru.

Finasiālais atbalsts bioloģiskajām saimniecībām ir audzis katru gadu, izņemot 2014. un 2018. gadu. 2014. gadā budžets tika samazināts par 1 miljonu, iemesls tam varētu būt valūtas maiņa Latvijā. 2018. gada budžets saimniecību atbalstam nav mainījies salīdzinājumā ar 2017. gadu. (Zemkopības ministrijas..., [b.g])

Atbalsts bioloģiskajām saimniecībām ir atkarīgs daudziem un dažādiem faktoriem, bet galvenokārt no audzētās kultūra. Atbalsts par ilggadīgajiem zālājiem, kas ir papuve, aramazeme un sētie zālāji un platības, no kurām tiek ievākti ārstniecības augi, ir 97 eiro par hektāru. Par bioloģiskajiem cietes kartupeļiem un pārējiem kartupeļiem samaksa par hektāru ir 397 eiro. Visslielākais atbalsts ir par ilggadīgajiem stādījumiem, ogulājiem un augļu kokiem, no kuriem iegūst pārtikā lietojamus augļus, un tas ir 485 eiro par hektāru. Par dārzeņiem, izņemot kartupeļu platību, bet ieskaitot garšaugus un ārstniecības augus, kas audzēti vienlaidu laukā un katra kultūra aizņem ne mazāk par 0.3 hektāriem, atbalsts ir 399 eiro par hektāru. Saistībā ar biškopību finasiālais atbalsts par vienu saimi ir 40 eiro.

Valstī ir arī bioloģiskās saimniecības, kuras savu produkciju cenšas pašas realizēt mazumtirdzniecībā, vai, kā pašu dibināts uzņēmums, savu produkciju pārstrādā. Par šādu veikumu bioloģiskās saimniecības arī saņem piemaksas (Zemkopības ministrijas..., [b.g]).

Secinājumi

1. Bioloģiskā saimniekošana ir piesaistījusi daudzu lauksaimnieku uzmanību lielā atbalsta un produkcijas dēļ.
2. Bioloģiskā lauksaimniecība veicina dabisko ekonomiko un sociālo attīstību valstī.
3. Ar katru gadu bioloģisko saimniecību skaits Latvijas teritorijā pieaug.

Literatūra

1. Bio-Lauksaimniecība [skatīts 15.12.2018]. Pieejams: <http://www.lbla.lv/bio-lauksaimnieciba>
2. Dažādas saimniekošanas metodes [skatīts 15.12.2018]. Pieejams: http://old.ldf.lv/upload_file/29782/demofarm_lauksaimnieciba.pdf
3. Zemkopības ministrijas bioloģisko saimniecību dati [skatīts 15.12.2018]. Pieejams: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/83/96/BIOLidz2017.pdf

GNSS PIELIETOJUMA ANALĪZE LAUKSAIMNIECĪBAS DARBOS

Jānis Kristvalds¹, Armands Celms²

¹Maģistra studiju programmas Vide, ūdens un zemes inženierzinātnes ģeodēzijas novirziena
2.kursa students

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras asociētais profesors, Dr.sc.ing.

Kopsavilkums

Rakstot publikāciju darba mērķis bija apskatīt GNSS izplatību lauksaimniecībā un novērtēt tās efektivitāti lauksaimniecības darbos. Lai sasniegtu mērķi, tika izpildīti šādi uzdevumi: veikti mērījumi precīzās lauka apstrādes nodrošināšanai, pieslēdzoties LatPos un TRIMBLE bāzes stacijām, darbu veikšanā izmantojot paralēlās stūrēšanas sistēmu, pētīt un analizēt globālās pozicionēšanas RTK TRIMBLE un Latvijas pozicionēšanas sistēmas (turpmāk – LatPos) metodes lauksaimniecības darbu realizācijā, veikt datu pēcapstrādi un noteikt mērījumu absolūto novirzi no normas, Kā arī analizēt iegūtos rezultātus. Rezultātā tika iegūti mērījuma dati un koordinātes 45 ha lielos laukos. Iegūtie rezultāti parāda lauka apstrādes precizitāti, veicot to reālajā laikā. Datu novirzes ir normas robežās un lauku apstrādē neveidojas pārklātās platības.

Atslēgas vārdi: GNSS lauksaimniecībā, paralēlā stūrēšanas sistēma, autonomās bāzes stacijas, TRIMBLE.

Ievads

Globālās navigācijas satelītu sistēma (turpmāk – GNSS) Latvijā tika ieviesta 20. gs. 90.-tajos gados. Pašlaik šo sistēmu izmanto mērniecībā, būvniecībā, loģistikā, lauksaimniecībā u.c. Lauksaimniecības darbos sistēma ir ieviesta salīdzinoši nesen – pēdējo 20 gadu laikā. Mērniecības darbos tā atvieglo punktu koordinātu un augstuma noteikšanu; būvniecībā sistēma tiek izmantota pamatu, fasādes precīzu novietojuma noteikšanai, bet lauksaimniecībā - lauku uzmērīšanā un apsaimniekošanā, sākot no globālās pozicionēšanas (GP) sistēmas iekārtām saimniecības automašīnās līdz traktoriem, kombainiem un citām lauksaimniecības tehnikām. Darbs sākas no pareizas un precīzas lauka apstrādes, sējumu platību kontroles, beidzot ar ražas novākšanu un nogādāšanu līdz patērētājam. Globālās navigācijas satelītu sistēma ir uz satelīta vienvirzienu attālumu mērīšanu balstīta pozicionēšanas sistēma. Sistēma pārraida signālus, kas ļauj precīzi aprēķināt katra satelīta atrašanos telpā (Žagars u.c., 2014). Precīzo lauksaimniecību var definēt kā informācijas tehnoloģiju izmantošanu, lai iegūtu zināšanas par svarīgiem kultūraugu parametriem, un pienācīgā mērogā optimizētu ražošanas sistēmas vadību. Lai realizētu īpašo saimniekošanu kā precīzo lauksaimniecību ir nepieciešamas lauksaimniecības tehnikas vienības, piemēram, minerālmēsļu izkliešanas mašīnas, lauka smidzinātājs, sējmašīna, kombaini, kas aprīkoti ar GNSS (mēra ražīgumu, graudu kvalitāti, mitrumu, sausnu) un citas tehnikas. Savukārt, lai uzlabotu efektivitāti, nepieciešami automatizēti traktori, kas var izsekot precīzām pozīcijām. Lauksaimniecībā aprīkots traktors spēj izsekot GNSS signālu, lai precīzi izpildītu pozīcijas (Suzuki et al., 2001). Paralēlās stūrēšanas sistēma ir jaunākā tehnoloģija, kas izmanto GNSS mērījumus, lai noteiktu trajektoriju reālajā laikā (Stempfhuber, 2008). Precīzā stūrēšanas vadības sistēma nodrošina tehnikas optimālo trajektoriju laukā, ļaujot ekonomēt degvielas patēriņu, aizkavēt tehnikas nolietošanos, kā arī samazināt pārklājumu vai iztrūkumu uz lauka. Izsmidzinot augu aizsardzības līdzekļus, augu aizsardzības līdzekļi nepārklājas uz lauka, nodrošinot nezāļu mehānisko ierobežošanu.

Darba mērķis ir izpētīt lauksaimniecībā lietotās Globālās navigācijas satelīta sistēmas attīstību Latvijā un novērtēt GNSS efektivitāti lauksaimniecības darbos.

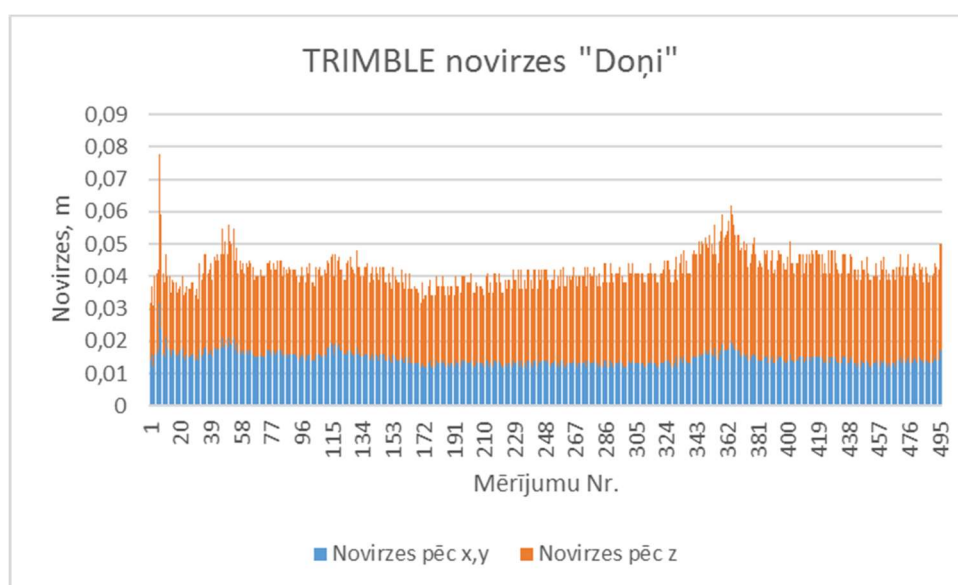
Pētījumu metodes un izmantotie materiāli

Publikācijā izmantota un analizēta speciālā literatūra par GNSS sistēmām lauksaimniecībā un bāzes sistēmām Latvijā, pielietojot analīzes un aprakstošo metodi.

Diskusija un rezultāti

Darbā iekļauti dati par mērījumiem, kuri veikti SIA “Pampāji”. Uzņēmums nodarbojas ar augkopību un piena lopkopību, t.i., apsaimnieko vairāk nekā 1200 slaucamās govīs un vairāk nekā 3500 ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Izstrādes laikā tika izvēlēti divi lauki, t.i., 30 ha “Doņi” un 15 ha “Laipiņas” lielās platībās, uz kuriem veica precīzas lauka darbības un ieguva lauku datus. Pētījuma dati tika iegūti izmantojot Claas Axion 950 traktoru, kas bija aprīkots ar GNSS uztvērēju. Mērījumi veikti pieslēdzoties LatPos bāzes stacijai “Saldus 1”, TRIMBLE VRS Now Tec stacijai, un traktora GNSS uztvērējam pieslēdzoties LatPos bāzes stacijai “Saldus 1”. Papildus lauki vēl tika uzmērīti ar bezpilota gaisa kuģi Phantom 4, precīzai lauku ortofoto karšu iegūšanai, un lauka attēlošanai LKS-92 koordinātu sistēmā. Mērīšanai tika izmantots GNSS uztvērējs Trimble R4 SLATE.

Datu pēcapstrādi veica programmā MicroStation Power Draft V8i. Izmantojot paralēlās stūrēšanas metodi, režīmu A-B, tika veikta tehnoloģisko sliežu ierīkošana. Veicot mērījumus, uztvērējs pieslēdzas LatPos bāzes stacijai “Saldus 1”. Pēcapstrādes procesā tika iegūtas novirzes no tehnoloģiskās sliedes centra, pieslēdzoties LatPos un TRIMBLE bāzes stacijām.

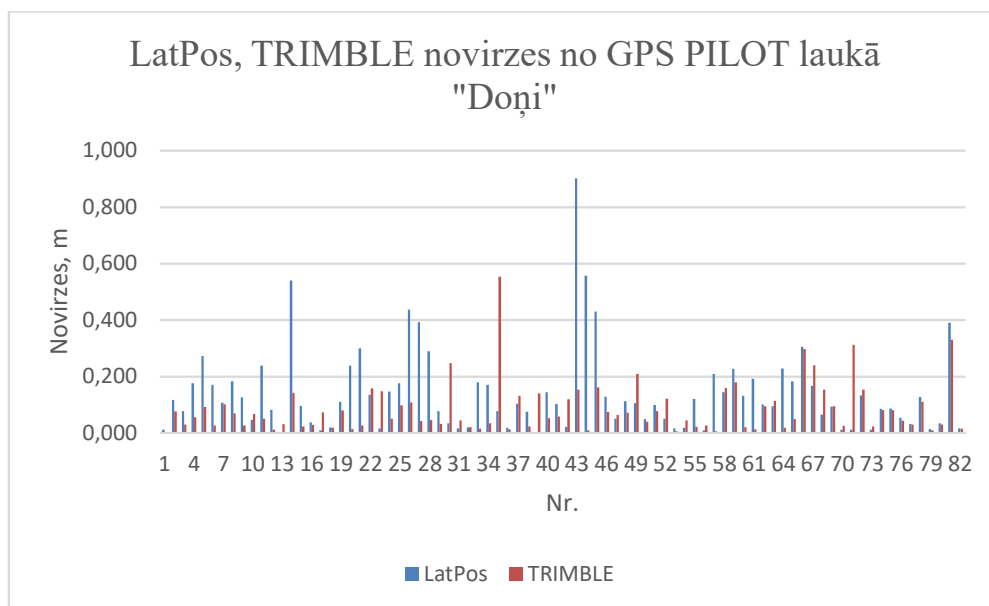

1. attēls. TRIMBLE mērījumu novirzes pēc x, y un z ass laukā “Doņi”

Diagrammā novirzes nav lielākas par 0,077 m pēc z ass un 0,022 m pēc x, y ass. Tas parāda, ka novirzes no normas nav lielākas par 7 cm pēc z ass un 2 cm pēc x, y ass. Lielākās novirzes ir novērojamas datos, kuri iegūti pie meža malas, šeit signāla precizitāti ietekmēja apmežojums. Iegūtajos mērījumos zemāka ir horizontālā novirze. TRIMBLE novirzes laukā “Laipiņas” pēc x, y ass ir 0,021 m, bet pēc z ass 0,069 m. Lielākās novirzes ir pirmajā mērījumā, kas liecina par kādu vadības ierīces kļūdu, jo novirzes ir vērojamas gan pēc x, y un z ass. Kopumā LatPos novirzes laukā “Doņi” nav lielākas par 0,060 m pēc z ass un 0,020 m pēc x, y ass. Novirzes pēc x, y ass ir normās starp 0,010 m līdz 0,020 m. Veicot LatPos mērījumus laukā “Laipiņas”, bijis liels kāpums kalnā, kas varētu būt mērījumu neprecizitātes cēlonis. Un augstumu atšķirības uz 100 m ir 5,09 m. Vēl tā varētu būt komunikācijas kļūda, kas veidojas pārslēdzoties bāzes stacijām.

Lai novērtētu absolūto novirzi, jāvērtē vidējā svērtā vērtība no visu mērījumu kopskaita. Izmantojot GNSS vidējā x, y ass novirze nav lielāka par 0,015 m.

Lai analizētu mērījumu novirzes no ierīkotās tehnoloģiskās sliekšņa, ir nepieciešams izpētīt datus pieslēdzoties LatPos tīklam, kā arī TRIMBLE tīklam.

2. attēls. LatPos un TRIMBLE mērījumu novirzes no GPS PILOT laukā "Doņi"

Diagrammā var redzēt, ka novirzes lielākoties ir robežās no 0.10 – 0.19 m. Novirzes, kas ir robežās no 0.200 – 0.900 m, radušās uztvērēja kustības rezultātā mērījuma procesā. Vēl var novērot, ka veicot mērījumus TRIMBLE VRS Now Tec tīklā, pierobežā, precizitāte ir labāka, nekā izmantojot LatPos signālu. Laukā "Laipiņas" lielākās novirzes ir robežās no 0.100 – 0.650 m, pieslēdzoties LatPos tīklam. Savukārt, pieslēdzoties TRIMBLE tīklam, lielākās novirzes no tehnoloģiskās sliekšņa ir no 0.100 – 0.420 m. Kā var novērot arī šajā laukā mazākās novirzes ir pieslēdzoties TRIMBLE tīklam. Pārsvārā novirzes ir robežās no 0.001 – 0.100 m. Desmit centimetru novirzes no normas lauksaimniecībā uzskatāmas par niecīgām.

Secinājumi

1. Apkopojot rezultātus par augsnes apstrādes darbiem iespējams novērot, ka neveidojas pārklātās platības un labākie rezultāti redzami līdzenos laukos.
2. Salīdzinot datus, kuri iegūti pieslēdzoties LatPos un TRIMBLE VRS Now Tec bāzes stacijām, var novērot, ka lielākas novirzes ir laukā "Doņi", izmantojot RTK TRIMBLE bāzes staciju. Tātad LatPos sniedz precīzākus datus, un līdz ar to precīzāka lauka apstrāde ir pieslēdzoties LatPos tīklam.
3. Izmantojot GNSS tehnoloģijas lauksaimniecībā, var iegūt precizitāti robežās no 0,10 – 0,20 m.

Literatūra

1. Stempfhuber W. (2008) Navigation of construction and agriculture machinery, Geodezija ir Kartogrāfija, 34:3, 83-87.lpp
2. Suzuki K., Takamatsu K., Okuno T., Ohuchi A., Kakazu Y. (2001). Path Planning for Precision Farming Based on Autonomous Vehicles. No.19, p.215-220.
3. Žagars J, Zvirgzts J., Kaminskis J. (2014) Globālās navigācijas satelītu sistēmas (GNSS) Mācību grāmata. Ventspils Augstskola. 224.lpp

ĢEODĒZIJAS IZGLĪTĪBA LATVIJĀ (1862-1990)

Līga Mediņa¹, Gunārs Silabriedis²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa studente

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras docents, Dr.sc.ing.

Kopsavilkums

Darba mērķis bija izpētīt ģeodēziskās izglītības iespējas Latvijā 1862-1990. Rīgas Politehnikumā (1862-1896), Rīgas Politehniskajā institūtā (1896-1918), Latvijas Universitātē (1919-1944), Latvijas Valsts universitātē (1940-1958) un atjaunotajā Rīgas Politehniskajā institūtā (1958-1990). Kā arī, izpētīt mācībspēku sasniegumus zinātnē un nozaru attīstības pirmsākumus Latvijā.

Atslēgas vārdi: ģeodēziskā izglītība, Rīgas Politehnikums, Latvijas Universitāte.

Ievads

Tērbatas universitāte nenoliedzami bija augstākās izglītības meka Vidzemes guberņā, taču tā nesagatavoja tehniskos speciālistus. Pateicoties Rīgas biržas komitejai un Rīgas rātei, kura ierosināja izveidot augstskolu, kas šādus speciālistus sagatavotu, tika iegūts Baltijas ģenerālgubernatora A. Suvorova atbalsts, un Krievijas imperators Aleksandrs II apstiprināja nolikumu par Rīgas Politehnisko augstskolu. Rīgas Politehnikums (1862-1896) ir vieta, kur ir meklējami Latvijas Universitātes, Rīgas Tehniskās universitātes un arī Latvijas Lauksaimniecības universitātes pirmsākumi.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Darbā tika izmantota avotu analīze, pētīti dažādi informācijas avoti, tika sakārtota informācija par izvēlēto tematu. Izmantoti dažādi interneta informācijas avoti, laikraksts un arī dažādas vēstures grāmatas.

Diskusija un rezultāti

Rīgas Politehnikums (skatīt attēlu Nr.2) izveidojās 1862.gada 14. oktobrī un pastāvēja līdz 1896.gadam, kā pirmā daudznazaru universitāte Krievijas impērijā. To uzturēja Baltijas muižniecība, mācības bija par maksu un notika Vācu valodā. Tieši tādēļ, ka šī bija pirmā šāda veida augstākās izglītības iestāde impērijā, paraugs tika ņemts no tā laika modernākajām Eiropas tehniskajām universitātēm Vācijā. Politehnikumā darbojās šādas nodaļas: inžinierzinātņu, lauksaimniecības, mehānikas, arhitektūras, ķīmijas tehniskā, tirdzniecības. No 1869.gada līdz 1888.gadam darbojās arī mērniecības nodaļa, kuras pirmais dekāns bija Antons Šells (1870-1874). Antons Šells bija ieguvis izglītību Vīnes Tehniskajā augstskolā. Pārnākot uz Rīgas Politehnikumu 1864. gadā sākotnēji bija docents un jau 1865. gadā profesors kurš vadīja Mērniecības un Lauksaimniecības nodaļas no 1869.gada līdz 1873.gadam. Profesors A. Šells izveidoja Mērniecības nodaļu ar ģeodēzijas kabinetu un astronomisko observatoriju. Rīgas periodā aktīvi iesaistījās pētījumos par ģeodēziskajiem instrumentiem un mērīšanas metodēm, grafisko uzmērīšanu. Otrais mērniecības nodaļas dekāns bija Aleksandrs Beks (1874-1887). A. Beks savu izglītību bija ieguvis Cīrihes Politehnikumā. Veica pētījumus astronomijā, ģeodēzijā un instrumentu konstrukcijā, kā arī iesaistījās Rīgas triangulācijas veidošanā. Veica arī ģeogrāfiskā platuma un pulksteņa korekciju. 1896.gadā Rīgas Politehnikums kļuva par oficiālu Krievijas impērijas augstskolu kurā ne tikai tika mainīta mācību valoda uz krievu, bet arī nosaukums, no 1896.gada Rīgas politehnikums tiek saukts par Rīgas Politehnisko institūtu. Ģeodēzijas katedrā profesors V. Ērenfeihns sarakstījis mācību grāmatas ģeodēzijā, kā arī attīstīja Jelgavas trigonometrisko tīklu. Sakarā ar Pirmo pasaules karu, Rīgas Politehniskais institūts tika pārcelts uz Maskavu, kur tas pastāvēja līdz pat 1918.gadam. 1919.gadā uz Rīgas Politehniskā institūta pamata tika izveidota Latvijas Augstskola (5 fakultātes), taču jau

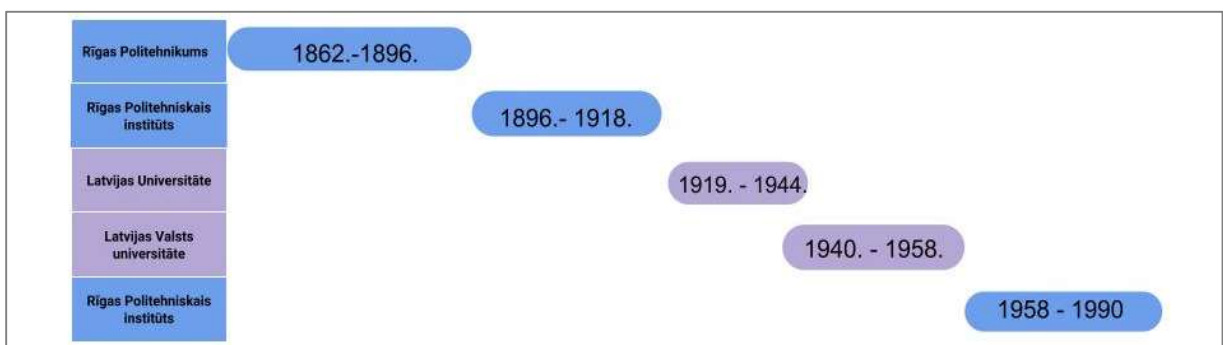
1919.gada 28. septembrī nostiprinoties neatkarīgajai Latvijas valstij tika atklāta Latvijas Augstskola ar 9 fakultātēm. Mācības Latvijas Augstskolā notika latviešu valodā. 1923.gadā Latvijas Augstskola tika pārsaukta par Latvijas Universitāti. Tā bija universitāte, kura apvienoja dabas, tehniskās un humanitārās zinātnes. Latvijas Universitātē saglabājās gandrīz visas fakultātes, izņemot Rīgas Politehnikuma laikā izveidoto tirdzniecības fakultāti.

1920.gadā Zemkopības Ministrija izdeva rīkojumu atvērt Kultūrtehnikas nodaļu ar specializāciju kultūrtehnikā un ģeodēzijā pie Latvijas Universitātes inženierzinātņu fakultātes. No 1920.gada līdz 1940.gadam šajā nodaļā tika sagatavoti 4 ģeodēzijas inženieri (V. Freijs, V. Kurmis, K. Menzins, L. Ozols).² 1924.gadā pie Latvijas Universitātes izveidoja Ģeodēzijas institūtu. Institūta vadītājs - Alvils Buholcs. Šajā institūtā tika veikti daudzi nozīmīgi soļi zinātnē un pētniecībā, tos spēra dažādi zinātnieki, piemēram, E. Laimiņš, V. Jungs, V. Freijs, J. Balodis, J. Bikšis. Alvils Buholcs veica ievērojamus pētījumus stereofotogrammetrijā, tieši pateicoties šiem pētījumiem radās papildus iespējas ne tikai topogrāfiskās uzmērīšanas vajadzībām, bet arī kadastram, plāniem mērogā 1:5000. Jānis Balodis veicinājis attīstību kartogrāfijā un zemes ierīcībā, Voldemārs Jungs smaguma spēka pētījumos, savukārt Jānis Bikšis - Baltijas jūras līmeņa pētījumos.

1939.gada 3. jūlijā atklāja Jelgavas Lauksaimniecības akadēmiju (tagad LLU), kurā bija izveidotas 2 fakultātes - Lauksaimniecības un Mežsaimniecības. Taču jau augustā tika atvērta Mērniecības katedra un 1947.gadā dibināja Zemes ierīcības fakultāti. Mērniecības katedru pievienoja Zemes ierīcības fakultātei.

No 1945.gada līdz 1951. gadam sagatavoti 11 ģeodēzijas inženieri. 1951.gadā Latvijas Universitātē pārtrauktas mācības ģeodēzijā un citās specialitātēs.

1958.gadā atkal tika atjaunots Rīgas politehniskais institūts (RPI), kā arī no LU atvienoja tehniskās fakultātes. Rīgas politehniskais institūts dibināts uz Rīgas politehnikuma pamata. Ģeodēzijā tiek izveidots inžinierģeodēzijas virziens. Ģeodēzija RPI pastāvēja zem Būvražošanas katedras. 1967.gadā tika izveidota atsevišķa ģeodēzijas katedra (to vadīja K. Menzins, pasniedzēji - S. Kurojedovs, J. Klētnieks, M. Granovskis) un 1970.gadā katedra paplašinājās (Vadītājs - M. Granovskis, pasniedzēji - S. Kurojedovs, J. Klētnieks, Z. Vanags, J. Bikše, A. Šleija). 1975.gadā katedra tiek kārtējo reizi pievienota, šoreiz - Ceļu, tiltu, aerodromu būvniecības katedrai. No 1975. līdz 1980. gadam katedras vadītājs - I. Kālis; no 1980. līdz 1990. gadam - V. Kravinskis. Rīgas Politehniskā institūta attīstības laikā tiek veikti dažādi pētījumi. Kārlis Menzins - grafoanalītiskās metodes, Jānis Bikše - mērījumu apstrāde, plānu sastādīšanas automatizācija, Jānis Klētnieks - inženierbūvju ģeodēziskais nodrošinājums deformāciju pētījumi. 1979. gadā izveidota prof. Alvila Buholca prēmija, kuru kā balvu pasniedz par uzteicamiem sasniegumiem ģeodēzijas zinātnē un izglītībā. 1990.gadā Rīgas Politehniskais institūts tiek pārdēvēts par Rīgas Tehnisko universitāti.

1.attēls. Darbā apskatīto izglītības iestāžu pastāvēšanas laiks.

2. attēls. Rīgas Politehnikums (tagad Latvijas Universitātes ēka).

Secinājumi

1. Mērniecības izglītības attīstību negatīvi ietekmēja Pirmais un Otrais pasaules karš.
2. Latvijas Lauksaimniecības universitātes, Latvijas Universitātes un Rīgas Tehniskās universitātes pamati ir veidojušies Rīgas Politehnikumā.
3. Izpētītais un izgudrotais ģeodēzijas zinātnē ir augsti vērtējams sasniegums un labs pamats turpmākiem pētījumiem arī mūsdienās.
4. Ģeodēziskās izglītības līkloči liek novērtēt iespēju mācīties to brīvi pieejamā universitātē bez īpašiem ierobežojumiem un par valsts līdzekļiem.

Literatūra

1. Jakubovskis O., Zuments U. Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Ģeodēzijas katedrai - 50. // Astronomiskais kalendārs 1991, 187. - 194. lpp.
2. Klētnieks J. Astronomija un ģeodēzija Rīgas Politehniskā institūta 125 gados. // Astronomiskais kalendārs 1987, 146.-168. lpp
3. Klētnieks J. Latvijas ģeodēzija laikā no 1918. - 1940. gadam. // Astronomiskais kalendārs 1990, 163.-. lpp.
4. LLU vēsture <http://www.llu.lv/lv/vesture> (skatīts 04.12.2018.)
5. Rīga... un Rīgas Tehniskā universitāte. Publicēts oficiālajā laikrakstā "Latvijas Vēstnesis", 10.08.2001., Nr. 117 (2504) <https://www.vestnesis.lv/ta/id/33474> (skatīts 05.12.2018.)
6. RTU vēsture <http://www.geomatika.rtu.lv/lv/ieraksts/ar-geodeziskas-izglitibas-un-geomatikas-katedras-attistibu-saistitie-notikumi-un-fakti> (skatīts 05.12.2018)
7. Rīgas Politehnikums attēls <http://www.zudusilatvija.lv/objects/object/24398/> (skatīts 08.12.2018.)

KOLHOZS “LĀČPLĒSIS”

Aivija Vestfāle¹, Anda Jankava²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa studente

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.oec.

Kopsavilkums

Šajā darbā ir aprakstīta kolhoza “Lāčplēsis” darbības gaitas no tā pirmsākumiem līdz pat pastāvēšanas beigām. Tika meklēta dažnedažādākā informācija par to, kā kolhozs darbojies, kā tas izskatījies uz citu, tādu pašu saimniecību fona. Visam tam pāri stāvēja kāds pavisam vienkāršs cilvēks, kuru ļaudis cienīja un godāja. Bija jau arī par ko. “Lāčplēsis” bija viens no visizslavētākajiem kolhoziem visā plašajā Padomju Savienībā un kļuva par paraugsaimniecību citām. Kolhoza attīstības pamatā bija patieso problēmu apzināšana un to veiksmīgs risinājums, ka arī personības kults. Darba veidošanas procesā tika arī noskaidrotas atbildes uz jautājumiem par saimniecības varenību.

Atslēgas vārdi: kolhozs, īpašuma nacionalizācija, apvienošana, meliorācija, palīgnozāres, vadītāji, agrārā reforma

Ievads

Ar šo pētījumu vēlējos noskaidrot, kā veidojās kolektīvās saimniecības, kā tās darbojās un izjuka. Visa pamatā bija zeme, tāpēc ir interesanti noskaidrot, kā tā tika apsaimniekota. Izvēlēts ir tieši kolhozs “Lāčplēsis”, jo tas E.Kauliņa vadībā bija izslavēts arī ārpus LPSR robežām. Tas ir dibināts savādāk nekā pārējie kolhozi tajos laikos. Pētījuma mērķis ir analizēt šīs saimniecības gaitas tās pastāvēšanas laikā, kā notika ražošana un kā tika izmantota zeme, kas nesa galvenos ienākumus. Manuprāt, pats svarīgākais ir noskaidrot ar kādām metodēm un kā tika dibināts kolhozs “Lāčplēsis”, ņemot vērā, ka kolhozu izveidošanās kopumā, bija vardarbīga, visa veida mantas kolektivizācija, atstājot tikai niecīgu daļu tās faktiskajiem īpašniekiem. Darba procesā arī tika iegūtas zināšanas un priekšstats par manis izvirzītajiem jautājumiem. Šī tēma, lauku apsaimniekošana, ir aktuāla, jo mūsdienās arvien vairāk rodas un pastāv tieši lieli un ilgtspējīgi lauksaimniecības uzņēmumi, tāpēc manuprāt ir svarīgi zināt visu jau no pašiem pirmsākumiem, kad tehnoloģijas bija atbilstošas tiem laikiem, bet ražas ienesīgums nebija no tiem sliktākajiem salīdzinot ar mūsdienām.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Internetā publicēto rakstu un videomateriālu analīze un izpēte, pierakstu veidošana, diskusijas ar zinošām un kompetentām personām, ievāktu materiālu analīze, grāmatu un rakstu analīze par kolhozu “Lāčplēsis” un tā darbības gaitām. Iegūto materiālu apkopošana un secinājumu izvērtēšana.

Diskusija un rezultāti

Pēc Otrā pasaules kara latviešu zemnieku dzīve bija krasi mainījusies. Zemnieki sāka atjaunot kara izpostītās viensētas. Taču bija skaidrs, ka, līdz ar jaunās varas ienākšanu, gaidāmas pārmaiņas. Padomju vara nebija ieinteresēta zemnieku individuālo saimniecību attīstībā, tāpēc aplika tās ar nesamērīgi lieliem nodokļiem un lauksaimniecības produktu nodevām. Lai izvairītos no nodevām un represijām pret kulakiem, ļaudis tikai aicināti iestāties kolhozos, nepakļāvīgos zemniekus iekļāva izsūtāmo sarakstos (Kā latviešus sadzina..., [b.g.]). 1947. gada maijā, Latvijā tika uzsākta masveida lauksaimniecības kolektivizācija, kas tika veikta sasteigti un ar vardarbīgām metodēm. Tajā laikā tika dibināta padomju paraugsaimniecība, leģendām apvītais kolhozs “Lāčplēsis”.

Par kolhoza dibināšanas datumu uzskata 1948.gada 19.jūniju, kad, apvienojoties 44 zemnieku saimniecībām, Lielvārdē tika nodibināts kolhozs “Lāčplēsis” ar 500 ha lielu zemes kopplatību, no tās aptuveni 300 ha aramzemes. Paša kolhoza saknes meklējamas jau tūliņ pēc kara gados, kad, lai vieglāk varētu izpildīt paredzētās nodevas, Edgars Kauliņš, saukts arī

par Kauliņtēvu, vāca kopīgas darba grupas. Šādi, kopīgos darbos un ar savu cilvēciskumu, Kauliņš iemantoja ļaužu uzticību, kaut gan nebija pat vietējais. Viņš bija galvenais iniciators kolhoza izveidei. Par iestāšanos kolhozā, Kauliņš bija ar katru saimnieku runājis atsevišķi un savā veidā arī pierunājis (1949. gada 25. marts., [b.g.]). Līdz 1948. gada beigām, “Lāčplēsi” bija iestājušās gandrīz visas zemnieku saimniecības. Nav gan oficiāli pierādāmu faktu, bet iespējams, ka tas bija iemesls, kāpēc 1949.gada 25.martā neviens cilvēks no Lielvārdes netika izvests uz Sibīriju.

Lielvārdes pagastā kopumā darbojās četras kolektīvās saimniecības. Kolhoziem “Līdums” un “Lielvārdis” nebija izcilu un ievērojamu saimniecisko rādītāju, turpretī “Kaibala” bija ar līdzīgiem rādītājiem kā “Lāčplēsis”. Līdz ar palīgozaru attīstību “Lāčplēsis” izvirzījās citu Lielvārdes pagasta kolhozu vidū. Pakļaujoties padomju varas prasībai mazos kolhozus apvienot lielās saimniecībās, 1950.gada 13.jūlijā visas četras kopsaimniecības apvienojās vienā lauksaimniecības artelī “Lāčplēsis”, par kura priekšsēdētāju kļuva Edgars Kauliņš (Koluža, 1999).

Līdz ar arteļa dibināšanu aktuāls kļuva zemes jautājums. Patiesībā kolhozam nebija īpaši labs un izdevīgs ģeogrāfiskais novietojums. Zeme bija purvainā un sadrumstalota. Tas lika saprast, ka jāsāk lauku nosusināšana. 50.gados ķērās klāt pie pirmajiem darbiem, kad vīri ar lāpstām paplašināja un padziļināja vecos grāvjus. Ar meliorācijas palīdzību tika apgūtas jaunas un auglīgas zemes vienības, kas ļāva sākties arteļa “Lāčplēsis” izaugsmes laikiem. Jau 1950.gadā tika izveidota kolhoza meliorācijas brigāde, ko vadīja Mārtiņš Marcēns. Viņa vadīšanas laikos tika paveikts milzīgs darbs – nosusināts Velna purvs ar dažādu meliorācijas iestāžu palīdzību. 1964.gadā meliorācijas brigādes sastāvā pievienojās Sibīrijas ceļus izstaigājušie meliorācijas speciālisti Juris Sarma un ģeodēzists Andrejs Dardedzis. Ar viņiem kopā tika nosusināta visa lauksaimniecībā izmantojamā zeme. Vēlākos gados šīs sistēmas atjaunoja un modernizēja (Koluža, 1999).

Pilnveidojoties materiāli tehniskajām bāzēm, darba organizācijai, ieviestajiem tā laika jaunākajiem zinātniskajiem sasniegumiem un pirmrindas pieredze, celta arī strādājošo kvalifikācija. Tā rezultātā palielināts lauksaimniecības produktu ražošanas apjoms. Kopējā zemes platība bija 3383 ha liela, tai skaitā lauksaimniecībā izmantojamā zeme 2557 ha, no tās 1887 ha bija tīrumi. Kaut arī padomju varas apvienoti kolhozā, Lielvārdes zemnieki jutās drošāk un stabilāk nekā tajā laikā citur Latvijā, jo tā bija viņu pašu zeme, uz kuras viņu saimniekoja. Saimniekošanas veidam kolhozā galvenokārt bija jābūt agrāram – tendētam uz zemkopību un lopkopību. “Lāčplēsis” bija orientēts vairāk uz sēklkopību. Paralēli graudkopībai un lopkopībai darbojās tādas blakusnozares kā augkopība, biškopība, kažokzvēru audzēšana, kolhozam bija savs konservu cehs, alus darītava, realizēja dažādus piena produktus, piederēja firmas veikali Rīgā, kur realizēja kolhozā saražoto un arī privāto kolhoznieku piemājas dārzeņus izaudzēto. Galvenais peļņas avots bija lopkopība. Zemnieki, iestājoties kolhozā, apvienoja zirgus, govīs, cūkas, un citus lauksaimniecībā izmantojamus dzīvniekus. Pēc tam fermās tika audzētas tīršķirnes Latvijas brūnās govīs un no Dānijas ievestās melnraibās. Nākošā ienesīgākā nozare bija augkopība. Pateicoties augstam darba ražīgumam, ieņēmumi kolhozā ar katru gadu auga arvien lielāka. Bieži tika pārsniegti kolhoza produkcijas plāni. Lielu artavu nesa sudrablapsu audzēšana. Tās ādas maksāja lielu naudu. Pēc ādām uz šejieni brauca pat no Urāliem un Novosibirskas. Business bija tik ienesīgs, ka Kauliņam sāka pārnest, ka viņš pārtiekot tikai no palīgozarēm. Tad nāca grūtāks gads, kad lapsām piedzima mazāk bērnu, un gads zvēraudzētavā beidzās ar neciliem rezultātiem (Liepiņš, 2017). Lai kā arī būtu daudz zināts par “Lāčplēša” varenību, kolhozs “Lāčplēsis” bija sekmīgs tikai pirmajās desmitgadēs. Taču septiņdesmitajos gados, kad padomju propaganda E.Kauliņu sāka dēvēt par sociālisma varenību, saimnieciskie rādītāji bija visnotaļ viduvēji. Lielāku uzrāvienu kolhozs pieredzēja jau pēc Edgara Kauliņa nāves (1949. gada 25. marts., [b.g.]).

Pavisam kolhozu tā pastāvēšanas laikā pārvaldīja trīs personas. Kā pirmais bija jau iepriekš minētais Edgars Kauliņš, kurš bija kolhoza priekšsēdētājs no kolhoza dibināšanas dienas līdz pat sava mūža beigām 1979.gadam. Viņa saimniekošanas laiks bija raksturīgs ar dziļi cilvēcisku, it kā ģimenisku vadītāja attieksmi pret visiem saimniecības darbiniekiem, ar zemes kopēju un vadītāju pašreizējīgu darbu, ar nozaru vadītāju prasmīgu izvēli, ar tirgus nepieciešamības izpratni. Edgars Kauliņš bija īsts saimnieks – atbildīgs par visu, kas kolhozā notiek. Žanis Holšteins bija otrais, kurš tika kolhoza un agrofirmas priekšsēdētāja amatā no 1979.gada līdz 1992.gadam. Viņa vadīšanas laiks bija saimniecības ekonomikas ziedu laiks, Lāčplēsis kļuva par modernu industriāli attīstītu lielsaimniecību. Paju sabiedrības vadītāja Andreja Miža darbības laiks bija no 1992.gada. Tas bija lielo pārvērtību laiks. Pēc neatkarības atgūšanas Latvijas Republikas valdība un Saeima vēl tikai meklēja ceļu uz citām saimniekošanas metodēm (Koluža, 1999)

1990.gada 13.jūnijā Latvijas Republikas Augstākā padome pieņēma lēmumu par agrāro reformu Latvijas Republikā, kas atzina, ka piespiedu kolektivizācija bijusi nelikumīga. Sākās privatizācijas process. Lielvārdē zemes piešķiršana mantiniekiem vai agrākajiem īpašniekiem neveicās divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, līdz termiņa beigām, kad varēja pieteikties uz zemi (1991.gada 21.jūlijs), to izdarīja tikai divi dzīvi palikušie bijušie zemes īpašnieki. Toties pieteikumus iesniedza 130 mantinieki un 863 citi zemes gribētāji kopumā pieprasījums pēc īpašuma bija daudz lielāks nekā pats dalāmais īpašums. Otrkārt pēc kolhoza – nu jau paju sabiedrības sadales – izveidojās patstāvīgas saimniecības un uzņēmumi, kuriem bija nepieciešams resurss saimnieciskās darbības nodrošināšanai. Beigās zeme tika sadalīta, daudzi tika atpakaļ pie saviem dzimtas īpašumiem, bet daži nedabūja neko. Pēdējā paju Sabiedrība “Lāčplēsis” tika likvidēta 2016.gada decembrī (Koluža, 1999).

Secinājumi

1. Kolhozs „Lāčplēsis” bija viens no retajiem lauksaimniecības uzņēmumiem Latvijā padomju laikā, kur cilvēki dzīvoja labi, un par to saņēma apmierinošu samaksu.
2. Kolhoza īpašniekiem, apzinoties tā teritorijas un ar tām saistītās problēmas, un rodot veiksmīgu risinājumu, izdevās kolhozu strauji attīstīt un modernizēt.
3. Latvijā laika gaitā vairākkārt ir notikušas īpašumtiesību un lauku saimniecību lieluma izmaiņas. Respektīvi, pirmsākumos zeme piederēja muižniekiem, tad to atsavināja un izdalīja bezzemniekiem. Tad nāca Padomju laiks, kad zeme atkal tika nacionalizēta un apvienota lielos kopīpašumos. Pēc PSRS sabrukuma agrārās reformas laikā zeme atkal tika sadrumstalota, nododot to privātpašumos, bet, nespējot to apsaimniekot, tā atkal pamazām koncentrējas lielsaimniecību rokās. Šajā procesā ir novērojams vēsturiskais cikliskums. Interesanti padomāt, kas ar zemi notiks nākotnē.
4. Paskatoties uz mūsdienām, veidojas līdzīga situācija kā padomju laikos, kad zeme piederēja lielām saimniecībām – mūsdienās lieliem lauksaimniecības uzņēmumiem. Tikai atšķirība ir tāda, ka tagad to spēj apstrādāt daudzkārt mazāks darbaspēks un šis process notiek likumiskā ceļā.

Literatūra

1. 1949. gada 25. marts. Neizvestie lielvārdieši un leģendas. [Skatīts 2018.gada 7.decembrī] Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/1949.-gada-25.-marts.-neizvestie-lielvardiesi-un-legendas.a272322/>
2. Kā latviešus sadzina kolhozos. [skatīts 201.gada 7.decembrī] Pieejams: <http://www.la.lv/ka-latviesus-sadzina-kolhoza>
3. Koluža R. (1999) Lielvārde laiku lokos. Lielvārde, „Lielvārds” apgāds, 134. - 172.lpp.

4. Liepiņš A. (2017) Kauliņtēva mantojums. Kolhoza priekšsēdētājs, kurš palika uzticīgs Latvijas zemei un tautai. [skatīts 2018.gada 7.decembrī] Pieejams: <https://www.la.lv/kaulinteva-mantojums>
5. Nemme Z. (2018) Lauksaimniecības artelis “Lāčplēsis”. 1948.-1951. [Skatīts 2018.gada 7.decembrī] Pieejams: <http://news.lv/Lielvarden-Novada-Zinas/2018/05/10/lauksaimniecibas-artelis-lacplesis-1948-1951>
6. Sociālistiskā okupācija. [Skatīts 2018.gada 7.decembrī] Pieejams: <https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-vesture/9-klase/otra-padomju-okupacija-7241/re-db0ea9fc-803b-4800-a136-e80c6d5e8078>

LAUKSAIMNIECISKĀ DARBĪBA DABAS LIEGUMOS

Raivo Ralfs Vilners¹, Velta Paršova²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa students

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.oec.

Kopsavilkums

Lauksaimniecības nozare gadu laikā ir kļuvusi par produktīvu un ļoti ienesīgu biznesu. Tehnoloģijām un zinātnei attīstoties produkti paliek kvalitatīvāki un ilgtspējīgāki, tajā pašā laikā apstrādājamās un izmantojamās zemes paliek mazāk. Mūsdienās, jo īpaši augstu tiek vērtēta ekoloģiski audzēti produkti, tas palīdz saglabāt dabiskumu un visiem nepieciešamo apziņu par ekoloģiskajām problēmām, ar kurām cilvēcei nākas saskarties katru dienu. Ir novērojama tendence iekārtot savas bioloģiskās saimniecības īpaši aizsargājamās dabas teritorijās. Tas motivē veidot pēc iespējas tīrākus produktus. Ir novērojami gadījumi, kad ilgdējas tautsaimniecības laikā tiek izšķērdēti dabiskie resursi un tas joprojām tiek darīts, neskatoties uz blakus esošiem dabas liegumiem.

Atslēgas vārdi: lauksaimnieciska darbība, lauksaimniecība, dabas liegumi, zemnieku saimniecība “Mežāre”

Ievads

Lauksaimniecība ir senākā tautsaimniecības nozare, kas ir aizsākusies apmēram pirms 12 tūkstošiem gadu. Mūsdienās tā vērsta uz augu un dzīvnieku un to izcelsmes pārtikas produktu vai citu to izejvielu iegūšanu rūpniecības nolūkā. Tehnoloģijām attīstoties, lauksaimniecības nozare paliek arvien produktīvāka, produktu iegūšanai ir nepieciešams mazāk resursu un attiecīgi guvums ir daudz lielāks, salīdzinot ar agrākiem laikiem. Lauksaimniecībā pirms industriālās revolūcijas daudz lielāks cilvēku skaits tika nodarbināts tieši šajā nozarē, kas ir 70%, mūsdienās skaitlis ir mazāks, kas ir tikai apmēram 6%. Līdz ar cilvēku skaita palielināšanos, zinātnieki izsaka bažas par to, ka nākotnē apstrādājamās zemes apjoms nespēs apmierināt prasības pēc nepieciešamās pārtikas. Apstrādājamā un izmantojamā zeme samazinās ik gadu, tajā pašā laikā nekas cits neatliek kā izmantot intensīvās lauksaimniecības paņēmieni. Tas nozīmē saražot pēc iespējas vairāk produktu par pēc iespējas mazāku cenu. Tīrgus uzpiestais princips liek ražīgākai lauku apstrādei izmantot pesticīdus un ģenētiski modificētas kultūras, kas ietekmē ekosistēmu un izraisa ķēdes reakciju dzīvnieku pasaulē. Latvijā īpaši aizsargājamās dabas teritorijas aizņem 12%, to mērķis ir saglabātu dabas daudzveidību, lai nodrošinātu vietu pētījumiem kā arī saglabāt teritorijas tautas atpūtai un izglītošanai (Lauksaimniecības nākotne, 2018).

Saredzot šādas problēmas, daļa uzņēmīgu cilvēku uzsāk savas darbības dabas liegumos, kuros var realizēt savas produkcijas ekoloģisku izstrādi, izmantojot bioloģisko lauksaimniecību, kas ir ekosistēmai draudzīga saimniekošana, kas balstās uz ūdeni, sauli un augsni, bez nekādādiem mākslīgi veidotiem komponentiem. Dabas liegums ir cilvēka darbības mazpārveidotas vai dažādā pakāpē pārveidotas teritorijas, kas ietver īpaši aizsargājamo savvaļas sugu un dzīvnieku sugu dzīvotnes un īpaši aizsargājamus biotopus. Latvijā kopumā šādu teritoriju ir 261. Īpaši aizsargājamajās teritorijās ir ierobežota lauksaimnieciskā darbība ar nolūku pasargāt ekosistēmu. Ir novērojama tendence cilvēkiem, kuri strādā un uzturas urbanizētos centros, pārcelties un dzīvot dabas vidē, kurā ir ierobežojumi masīvai lauksaimniecībai. Tas nozīmē, ka daudzās teritorijās cilvēkiem ir dzīvei patīkamāki apstākļi. Darbā izvērtēta zemes izmantošana zemnieku saimniecībā “Mežāres”, kas atrodas dabas liegumā “Dvietes dumbrāji” (Bimšteine, 2017).

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Dati tika iegūti un apskatīti par lauksaimniecību Latvijā un pasaulē, tika pētīta lauksaimniecības iespējas Latvijas īpaši aizsargājamajās teritorijās, precīzāk, dabas liegumos, tā iespējas un nepieciešamība.

Diskusija un rezultāti

Mūsdienās aktuāla problēma ir lielo lauksaimniecības uzņēmumu izplešanās un salīdzinoši mazo bioloģisko lauksaimnieku konkurence ir neiespējama. Cilvēki tiecas pēc lētākiem produktiem, neskatoties uz to, kādos apstākļos tie ir audzēti. Vajadzība pēc milzīgiem lauksaimniecības uzņēmumiem, kas nodarbojas ar produktu ražošanu, ir tikai bizness, kas nes ienākumus. Tajā pašā laikā, tas veicina postažu dabai. Graudkopības masīvai un ienesīgai audzēšanai nepieciešams izmantot pesticīdus un ģenētiski modificētas kultūras, kuru rezultātā pesticīdi nonāk vidē, ūdeņos un tādā veidā pasliktina apkārtējās vides daudzveidību un kopumā ekosistēmu. Dzīvnieki tiek turēti lielās fermās, dzīvnieka mūžs ir ļoti īss, rekordlaikos tie tiek audzēti. Tas nozīmē, ka lopiem tiek izbaroti steroīdi, augšanas hormoni un antibiotikas. Lai dzīvnieks dabūtu bioloģisko sertifikātu, tam tiek veiktas pārbaudes, pēc kurām nosaka, vai tas ēdis bioloģiski audzētu lopbarību, atradies svaigā gaisā un vai nav izmantoti preperāti tā ātrākai un efektīvākai audzēšanai. Ik gadu uz zemeslodes izzūd lauksaimniecībā izmantojamās teritorijas, kas ierobežo apstrādājamo lauku iespējas. Cilvēku populācijai pieaugot un lauksaimniecībā izmantojamās zemes platībām samazinoties, rodas jautājums, kā varēs apgādāt visus pasaules iedzīvotājus ar pārtiku. Viena no iecerēm ir sākt izmantot aizsargājamās teritorijas, jeb aplikt tās ar vieglāk izpildāmiem noteikumiem zemes apstrādāšanai un izmantošanai, kas ilgākā laika periodā varētu būt postoši, ja tas tiek darīts neapdomīgi. Klimata izmaiņu dēļ dzeramā ūdens daudzums pasaulē ir pakļauts deficītam, jo ir aprēķināts, ka lauksaimniecības vajadzībām ir nepieciešams 70% no kopējā dzeramā ūdens daudzuma. No šādiem riskiem ir iespējams izvairīties, ja rīkojas nekavējoties. Urbanizācijas problēmu dēļ, cilvēki aizbrauc no laukiem, un tiem vairs nav aktuāla produktu audzēšana savām vajadzībām. Ja kaut vai daļa cilvēku atgrieztos un uzņemtos savu produktu audzēšanu bioloģiskā veidā, tādas problēmas tiktu atrisinātas.

Čakliem un uzņēmīgiem cilvēkiem, kuru zeme atrodas aizsargājamās dabas teritorijās un aizsargjoslās, lauksaimniecisko darbību ierobežojumi nav šķērslis pelnošai uzņēmējdarbībai, protams, ja tiek ievēroti visi Latvijas Republikas likumi un iegūta atļauja no teritorijas administrācijas vai reģionālās vides pārvaldes. Dabas liegumos lauksaimniecība ir bioloģiski tīra, bez jebkādiem komponentiem, kas varētu ietekmēt vietējo ekosistēmu. Cilvēce vienmēr ir izmantojusi dabas resursus un turpinās to darīt, bet ir jānodrošina šo resursu ilgtspējīga izmantošana.

Zemnieku saimniecība "Mežāre" atrodas dabas liegumā "Dvietes dumbrāji", nodarbojas ar gaļas liellopu audzēšanu. Saimniecība 21 gada laikā ir veiksmīgi virzīta uz efektīva ganāmpulka veidošanu. Lopi tiek baroti ar augstas kvalitātes lopbarību, barības analīzes tiek noteiktas laboratorijā, attiecīgi rezultāti par rupjās lopbarības izmantošanu tiek sadalīti dzīvniekiem efektīvā veidā pēc viņu vajadzībām, piemēram, jaunākam lopiņam tiek dota labākas kvalitātes barība, lai veicinātu viņa augšanu, kā arī tiem vienmēr ir pieejams svaigs dzeramais ūdens. Svarīgi veikt profilaktiskos pasākumus, kas uzlabo ganāmpulka dzīvnieka veselību. Saimniekiem lopu audzēšana dabas liegumā prasa lielu uzmanību, kā arī efektīvu apsaimniekošanu, lai saglabātu Dvietes palienu pļavas, kas katru pavasari applūst. Tas prasa pareizu pieeju un zināšanas vērtīgo dabas resursu saglabāšanai (Par dabu, 2009).

Izvērtējot kūdras nozīmi, var secināt, ka kūdra ir viens no tautsaimniecības veidiem Latvijā, kā arī lielākā bagātība. Kūdras kopplatība Latvijā sasniedz 10% no kopējās Latvijas teritorijas. Liela kūdras platība diemžēl nav sasniedzama, tāpēc, ka tā atrodas aizsargājamās dabas teritorijās, tāpēc tā ieguve ir sarežģīta. Cenas tīrelis agrāk bija lielākais Latvijas purva masīvs kā platība bija 8983 ha, gadu laikā kūdras ieguves dēļ purva platība ir samazinājusies vairāk kā par pusi. Tika saglabāta neliela dabas lieguma daļa, kuras platība ir 2113ha, kurai tiešā lieguma tuvumā joprojām notiek kūdras ieguve, kas ietekmē aizsargājamās teritorijas pastāvēšanu, nosusināšanas darbi ievērojami degradējuši dabiskos purva bioopus, meliorācijas grāvji kopgarumā stiepjas 24.5 km platībā (Cenas tīrelis, 2018; Sargāsim Cenas tīreli, 2017).

Secinājumi

1. Apstrādājamās zemes platības samazināšanās rada bažas par cilvēces iztiku nākotnē, pie kā ir vainojama pesticīdu izmantošana un ģenētiski modificēto kultūraugu audzēšana.
2. Uzņēmīgi ļaudis spēj veikt lauksaimnieciskās darbības aizsargājamās teritorijās, kas veicina gudras un ekoloģiskas darbības.
3. Cilvēku nepieciešamība pēc dabas resursiem iznīdē ekosistēmas, kas ir nepieciešamas dabas daudzveidībai.

Literatūra

1. Bimšteine Ziedīte (2017) Veiksmīga saimniekošana dabas lieguma teritorijā [skatīts 2018.gada 16. decembrī]. Pieejams: <http://new.llkc.lv/lv/nozares/lopkopiba/veiksmiga-saimniekosana-dabas-lieguma-teritorija>
2. Cenas tīrelis [skatīts 2018.gada 16. decembrī]. Pieejams: https://www.daba.gov.lv/public/lat/iadt/dabas_liegumi/
3. Lauksaimniecības nākotne (2018) [skatīts 2018.gada 16. decembrī]. Pieejams: <http://www.lvan.lv/lauksaimniecibas-nakotne/>
4. Par dabu (2009) [skatīts 2018.gada 16. decembrī]. Pieejams: <http://www.lzj.lv/lv/par-dabu>
5. Sargāsim Cenas tīreli (2017). Biedrība par Zaļu pierīgu un Mārupes novada un Olaines novada iedzīvotāju iniciatīvas grupa. [skatīts 2018.gada 16. decembrī]. Pieejams: <https://www.videsportals.lv/lv/article/sargasim-cenas-tireli/>

LAUKSAIMNIECĪBAS UN MEŽSAIMNIECĪBAS ZEMES KOPPLATĪBAS IZMAIŅAS SALAS NOVADĀ

Rūdis Lapiņš¹, Velta Paršova²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa students

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.sc.ing.

Kopsavilkums

Darbā izpētīts Salas novada Salas un Sēlpils pagasta mežsaimniecībā un lauksaimniecībā izmantojamo zemju kopplatības izmaiņas laika posmā no 2012. gada līdz 2017. gadam. Darbā noskaidrots, ka gan Salas pagastā, gan Sēlpils pagastā lauksaimniecībā izmantojamās zemes kopplatības ir samazinājušās, bet mežsaimniecībā izmantojamās zemes kopplatības ir ievērojami pieaugušas.

Atslēgas vārdi: lauksaimniecības un mežsaimniecības zeme, Salas pagasts, Sēlpils pagasts, kopplatība.

Ievads

2009. gadā, apvienojoties Salas un Sēlpils pagastam, tika izveidots Salas novads. Salas novada kopplatība uz 2017. gadu bija 29434,4 ha. Darbā analizētas zemes platības abos Salas novada pagastos.

Salas pagasts ir izveidots 1945. gadā, un, pēc 2010. gada datiem, tajā dzīvo vairāk kā 3 tūkstoši cilvēku. Tā kopplatība 2017. gadā bija 18434,9 ha, no tās lauksaimniecībā izmantojamā zeme aizņem 48,4%, bet mežsaimniecībā izmantojamās zemes aizņem 48,3%.

Sēlpils pagasts ir izveidots 1900. gadā. Sēlpils pagasta kopplatība ir 10999,5 ha un pēc 2010. gada datiem, pagastā kopā dzīvo apmēram 1 tūkstotis cilvēku. Sēlpils pagastā no kopplatības, lauksaimniecībā izmantojamās zemes aizņem 66% un mežsaimniecībā izmantojamās zemes aizņem 30,5% no pagasta kopplatības.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

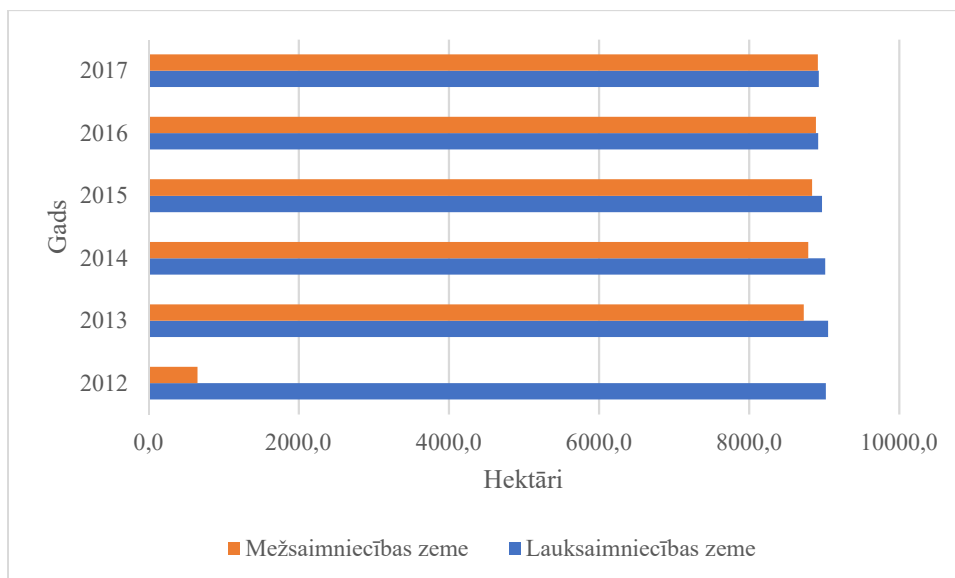
Pētījumā tika apkopoti un salīdzināti dati no Valsts Zemes dienesta Zemes pārskatiem par Salas novadu laika posmā no 2012. gada līdz 2017. gadam.

Diskusija un rezultāti

Salas novadā vairums lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes atrodas Salas pagastā. Tas ir paskaidrojams ar to, ka arī Salas pagasta teritorija ir lielākā Salas novadā. Kopumā Salas pagastā ir 1277 lauksaimniecības zemes vienības, kas aizņem 8929 ha zemes, bet mežsaimniecībai ir 157 zemes vienības, kuru kopējā platība ir 8915,3 ha. (Zemes pārskati 2012,2017).

Vērojot datus par lauksaimniecības un mežsaimniecības zemju kopplatības izmaiņām, kas apkopoti diagrammā, var secināt, ka lauksaimniecībā izmantojamo zemju kopplatības ir samazinājušās. Ja 2012. gadā šo zemju kopplatība bija 9023,6 ha, tad 2017. gadā lauksaimniecībā izmantojamo zemju kopplatība bija 8929 ha. Vienīgais pieaugums šajā laika posmā bija vērojams 2013. gadā, kad kopplatība pieaugu par 30,5 ha. Visus pārējos gadus ir vērojama lauksaimniecībā izmantojamo zemju kopplatību samazināšanās.

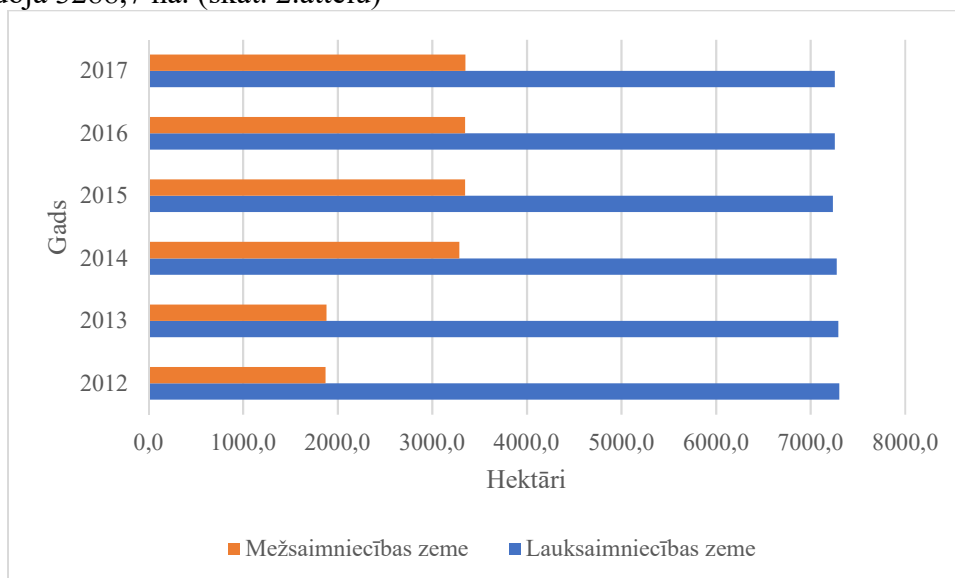
Pretēji lauksaimniecības zemēm, mežsaimniecībā izmantojamo zemju kopplatība Salas novadā katru gadu ir augusi. 2012. gadā kopplatība bija 654,4 ha, bet 2017. gadā mežsaimniecībā izmantojamo zemju kopplatība bija 8915,3 ha. Būtiskākais pieaugums, līdzīgi kā lauksaimniecības zemēm, ir novērojams 2013. gadā, kad mežsaimniecības zemju kopplatība pieaugu par 8075 ha. Šis pieaugums ir skaidrojams ar to, ka zemes, kuras atrodas valsts īpašumā, reģistrē pakāpeniski un Salas pagastā vairumu mežsaimniecības zemju tika reģistrētas tieši 2013. gadā. (skat. 1.attēlu)

1. attēls. Salas pagasta lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes kopplatības izmaiņas sešu gadu laikā (ha)

Izpētot datus par lauksaimniecībā izmantojamo zemju kopplatību izmaiņām Sēlpils pagastā, uzreiz lielas izmaiņas nav pamanāmas. Katru gadu laika posmā no 2012. gada līdz 2015. gadam kopplatības ir sarukušas. Tikai 2016. gadā un 2017. gadā lauksaimniecībā izmantojamo zemju kopplatība ir pieaugusi. 2016. gadā tā pieauga par 19,5 ha, bet 2017. gadā tikai par 0,6 ha. Kopējā tendence ir dilstoša, jo 2012. gadā kopplatība bija 7304,9 ha, tad uz 2017. gadu lauksaimniecībā izmantojamo zemju kopplatība jau bija samazinājusies par 47,9 ha un tā bija 7257 ha.

Līdzīgi kā Salas pagastā, arī Sēlpils pagastā mežsaimniecībā izmantojamo zemju kopplatība katru gadu pieaug. Ja 2012. gadā mežsaimniecības zemes kopplatība bija 1873,7 ha, tad 2017. gadā šī kopplatība jau sasniedza 3352,3 ha. Ievērojamākais pieaugums ir vērojams 2014. gadā, kad lauksaimniecībā izmantojamo zemju kopplatība pieaugu par 1405,6 ha un tā kopā veidoja 3288,7 ha. (skat. 2.attēlu)

2. attēls Sēlpils pagastā lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes kopplatības izmaiņas sešu gadu laikā (ha)

Izvērtējot apkopotos datus par Salas un Sēlpils pagastos lauksaimniecībā izmantojamo zemju kopplatības izmaiņām, var novērot, ka šīs platības laika posmā no 2012. gada līdz 2017. gadam ir samazinājušās. Viens no iemesliem, kāpēc šāda tendence tiek novērota, ir tas, ka daļa no lauksaimniecības zemēm netiek regulāri apkopotas, tādejādi šīs zemes aizaug un vairāk neietilps lauksaimniecības zemju kategorijās.

Mežsaimniecībā izmantojamo zemju kopplatībām gan Salas, gan Sēlpils pagastā šajā periodā ir raksturīga kopplatību pieaugšana. Kopumā Salas novadā zemes kopplatības no 2012. gada līdz 2017. gadam pieauga par 9739,5 ha un kopplatība sasniedza 12267,6 ha. Šis būtiskais mežsaimniecības zemes kopplatību pieaugums ir raksturojams ar to, ka valsts pakāpeniski reģistrē savā īpašumā atrodošās mežsaimniecības zemes.

Secinājumi

1. Salas novadā lauksaimniecības zemes kopplatības periodā no 2012. gada līdz 2017. gadam nav būtiski, bet tomēr ir samazinājušās.
2. Lauksaimniecības zemes kopplatības samazināšanās ir izskaidrojama ar lauksaimniecības zemju aizaugšanu un zemes lietošanas veidu maiņu.
3. Mežsaimniecības zemes kopplatības Salas novadā sešu gadu laikā ir palielinājušās, kas ir saistāmas ar lauksaimniecības zemes aizaugšanu.

Literatūra

1. Salas novads vēsture: Salas novada mājaslapa. [skatīts 2018. gada 12. decembrī]. Pieejams: <https://www.salasnovads.lv/lv/novads/vesture/>
2. Zemes pārskati: Valsts zemes dienesta mājaslapa. [skatīts 2018. gada 20. oktobrī]. Pieejams: <https://www.vzd.gov.lv/lv/parskati-un-statistika/tematiskie-parskati/zemes-parskati/>
3. Zigfrīds Dziedulis (2018) Latvijas lauksaimniecības zeme joprojām aizaug [skatīts 2018. gada 12. decembrī]. Pieejams: <http://laukos.la.lv/latvija-joprojam-aizaug-zeme>

LAUKSAIMNIECĪBĀ IZMANTOJAMĀS ZEMES IZMANTOŠANA LATVIJĀ

Raimonds Judeiks¹, Velta Paršova²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa students

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.sc.ing.

Kopsavilkums

Darba mērķis ir izpētīt pieejamos datus par vispārēju lauksaimniecības zemju izmantošanu komercdarbībā, apsekošanu, to platībām Latvijā, un Zemes politikas plānu 2016-2020. gadam.

Atslēgas vārdi: komercdarbība, lauksaimniecība, graudkopība, lopkopība, izmantošana

Ievads

Lauksaimniecībā izmantojamie zemes resursi Latvijā ir nacionālā bagātība. Latvijas lauksaimniecības attīstība ir tikai mūsu pašu pārziņā, kas nozīmē to, ka prasmīgai zemes izmantošanai ir svarīga nozīme. Latvieši jau no seniem laikiem ir saistīti ar zemi un tās apsaimniekošanu līdz ar to zemkopība ir aktuāla arī mūsdienās. To, kādā veidā tiek apsaimniekota zeme, nosaka pats lauksaimnieks, kā arī tirgus pieprasījums un attīstības iespējas. Kaut arī Latvijā lauksaimniecībā izmantojamās zemes nav ļoti daudz, tā tiek izmantota salīdzinoši efektīvi, tomēr izaugsmes iespējas vēl ir.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Darbā pielietota iegūto materiālu analīze un aprakstošā metode. Izmantoti literatūras avoti par pētījuma tematiku.

Diskusija un rezultāti

Lauksaimniecībā izmantojamā zeme iedalās aramzemē, augļu dārzos, pļavās un ganībās. Pēc Valsts zemes dienesta datiem 2017.gadā lauksaimniecībā izmantojamā zeme Latvijā no visiem zemes lietojuma veidiem veido 36,0 % jeb 2,3 milj. ha Lai noteiktu zemes lietošanas veidu platības, ir izveidota Eiropas Komisijas struktūrvienība EUROSTAT, kura atrodas Luksemburgā. EUROSTAT ik pēc 3 gadiem veic datu apkopošanu Eiropas savienības valstīs, kuras mērķis ir iegūt kvalitatīvus datus par zemes izmantošanu, pārklājumu un izmaiņām, augkopības kultūru sējumu platību prognozes, kā arī vidi raksturojošu informāciju par ES dalībvalstīm kopumā. Šobrīd EUROSTAT datubāzē ir pieejama informācija par pēdējo apsekojumu par 2015.gadu. Nākamais LUCAS apsekojums plānots par 2018. gadu, un tā rezultāti būs pieejami 2019.gadā. Kopš 2012. gada LUCAS apsekojumā piedalās visas ES dalībvalstis. 2015.gadā Latvijas teritorijas lielāko daļu aizņēma meži – 54%, zālāji – 23% un aramzeme – 14%. Pārējos 9% veido zeme ar minimālu veģetāciju vai bez tās, ūdens, mitrāji un infrastruktūra (Latvijas lauksaimniecība 2018, 2018).

Pastāv divi veidi lauksaimniecības zemju izmantošanai komercdarbībā - augkopība un lopkopība. Latvijā vispopulārākā ir augkopība, tā pēc 2017.gada VZD datiem sastāda kopēju platību 1.2 milj, ha no sējumu zemēm, ietverot sevī graudaugus, pākšaugus, lopbarības saknes, kartupeļus, dārzeņus, tehniskās kultūras, lopbarības - zaļbarības kultūras, zaļmēslojuma kultūras un nektāraugus. Graudkopība ir svarīgākā no šīm apakšnozarēm, jo lielākā daļa no produkcijas tiek eksportēta. Pēc graudkopības otrā svarīgākā ir lopkopība. Šī nozare kopā ar graudkopību sastāda lielu daļu no lauksaimniecības nozares IKP.

Zemes politikas plāns 2016. – 2020.gadam ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas paredz pasākumus zemes ilgtspējīgas izmantošanas nodrošināšanai. Plānā ir definēta zemes politika, plāna mērķis un pasākumi mērķa sasniegšanai, kā arī sasniedzamie rezultātīvie rādītāji (Zemes politikas plans... 2015). Šī plāna pamatnostādnes ir efektīga zemes

izmantošana, kas paredz veicināt ilgtspējīgu apsaimniekošanu, augsnes kvalitātes saglabāšanu un lauksaimniecības konkurētspējas veicināšana kā arī to kā efektīvāk izmantot esošās apbūves zemes un veicināt degradēto teritoriju atjaunošanu.

1.tabula

Centrālās statistikas pārvaldes 2018.gada dati par lauksaimniecībā izmantojamo zemi, tūkst. ha

	2010.	2015.	2016.	2017.
Izmantotā lauksaimniecībā izmantojamā zeme	1 805.5	1 884.8	1 930.5	1 932.3
tai skaitā	X	X	X	X
aramzeme	1 173.4	1 229.8	1 288.0	1 289.8
ilggadīgie stādījumi	6.8	6.7	7.4	7.6
plāvas un ganības	625.2	648.3	635.1	634.9

Secinājumi

1. Analizējot datus par izmantoto lauksaimniecībā izmantojamo zemi, var secināt, ka no 2010. līdz 2017. gadam to kopplatība ir pieaugusi, kas ir vērtējams pozitīvi.
2. Latvijā lauksaimniecībā izmantojamās zemes tiek lietotas augkopībā un lopkopībā. Šīs nozares ir arī Lauksaimniecības produkcijas galvenie ražotāji.
3. Zemes lietošanas veidu platības nosaka Eiropas Komisijas struktūrvienība EUROSTAT.
4. 2016.gadā tika izveidots plans, kas paredz lauksaimniecības zemju efektīgu izmantošanu un attīstīšanu.

Literatūra

1. Centrālās statistikas pārvalde (2018), LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBA AGRICULTURE OF LATVIA 2018, (skatīts 17.12.2018) pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/lauksaimnieciba/lauksaimniecibas-cenas/meklet-tema/321-latvijas-lauksaimnieciba-2018>
2. Latvijas lauksaimniecība 2018 (2018), Latvijas Republikas Zemkopības ministrija, 15.lpp.
3. Zemes politikas plāns 2016. – 2020. gadam. (2015) (skatīts 17.12.2018) pieejams: http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Sab_lidzdaliba/sab_a_psp//VARAM_Zemes_politikas_plans_211116.pdf,CD

MAZO LAUKSAIMNIECĪBAS UZŅĒMUMU NOZĪME LATVIJĀ

Niks Kristiāns Lazarevs¹, Velta Paršova²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa students

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.sc.ing.

Kopsavilkums

Mazās lauksaimniecības uzņēmumi veic nozīmīgu sociāli ekonomisko ietekmi uz lauku teritorijām. Kopumā šo mazo saimniecību aktivitāte ir samērā zema, jo netiek pilnvērtīgi izmantoti ražošanas resursi, darbaspēks un zeme. Mērķis, lai varētu attīstīties mazie uzņēmumi, nepieciešams izmantot esošo darbaspēku lauku apvidos. Ekonomiskās aktivitātes veicināšanai lauku apvidos kā atbalsts mazajām saimniecībām varētu būt sadarbība ar lielajām saimniecībām. Visnozīmīgākie šķēršļi mazo lauksaimniecību attīstībai ir tehnikas, inventāra, kā arī dažādu citu palīg līdzekļu trūkums, finansējuma trūkums attīstībai ilgtermiņā. Lai veicinātu lauku saimniecību attīstību nepieciešams izvēlēties galveno produkcijas ražošanu.

Atslēgās vārdi: atbalsts, lauksaimniecības attīstība, resursi, aktivitāte.

Ievads

Mūsdienu saimnieki savās saimniecībās cenšas veikt uzlabojumus, lai pēc iespējas būtu modernāka vide un atvieglots darbs. Mazajām saimniecībām nepieciešams celt ekonomisko dzīvotspēju, uzlabojot savu produkciju, iegādāties jaunas tehnoloģijas, kā arī uzlabot zemi. Lauksaimniecībai mūsdienas ir liela atbildība, tāpēc ka iedzīvotājiem ir nepieciešami produkti, kā rezultātā rodas vairāk ienākumu. Ieiešanu tirgū lauksaimniekiem kavē esošais iepirkuma cenu līmenis un ierobežotās realizācijas iespējas.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Darbā tika izmantota aprakstošā metode. Informācija tika iegūta no literatūras avotiem, kā arī no normatīvo aktu dokumentiem.

Diskusija un rezultāti

Lauksaimniecība Latvijā strauji attīstījās no 2003.gada līdz 2007.gadam. Šis posms saistīts ar iestāšanos Eiropas Savienībā, līdz ar to radās iespējas piekļūt Eiropas lauku fondiem, subsīdijām un Eiropas valstu tirgiem. Pieaugot Latvijas lauksaimniecības eksportam, uzlabojās produktu tirdzniecība. Tomēr 2007.gada beigās Latvijā strauji samazinājās produkcijas tirgus cenas, it īpaši zaudējumus guva graudu un piena saimniecības. Ekonomiskā situācija ļoti ietekmē lauksaimniecības nozari, jo katru gadu mainās pirktspēja. Bez tam lauksaimniecības nozare ir ļoti atkarīga no dabas apstākļu ietekmes. (Lauksaimniecības un..., [b.g]).

Samazinoties Latvijas iedzīvotāju skaitam zūd darbaspēks. No 2010.gada līdz 2017.gadam Latvijā iedzīvotāju samazinājās par 170 tūkstošiem, iemesls ir naudas vai darba trūkums. Lauksaimniecības nozarēs nodarbināto skaits 2016.gadā aptuveni bija 68 tūkstoši, vecumā no 15 līdz 64 gadiem. Arvien vairāk lauksaimnieku cenšas piesaistīt jauniešu uzmanību, darboties lauksaimniecības nozarēs. Piesaistot vairāk iedzīvotāju darbam lauksaimniecībā ir iespēja, attīstīt lauksaimniecības nozari un gūt labāku ekonomisko stāvokli un vairāku produktu ražošanu. (Lauku dzīvotspēja atkarīga..., [b.g]).

Latvijā 1999.gadā nodibināta Zemnieku saeima, kurā dalību pieteikušas ap 134 saimniecībām, šis saeimas mērķis ir cīnīties par Latvijas lauksaimnieku interesēm. Šo saeimu apvieno vairāk, kā 900 biedru, kuri pārstāv visas lauksaimniecības nozares. Zemnieku saeima pamatfunkcijas ir strādāt lauksaimniecības labā. Saeimas biedri apsaimnieko vairāk, kā 500 tūkstotši hektārus lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Ar šo biedru palīdzību ir iespēja nodarbināt ap 4000 cilvēku un šis skaits turpina pieaugt. Zemnieku saeimas darbība ir

veiksmīga, līdz ar to ir iespēja saimnieko vietējiem iedzīvotājiem lauksaimniecības nozarē. (Lielo saimniecību..., [b.g]).

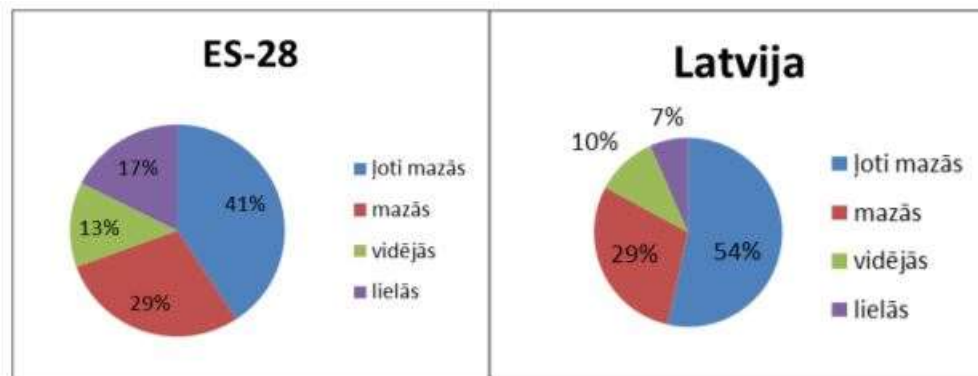
Ienākumi lauksaimniecības nozarē var būt atkarīgi no saražotās produkcijas vērtības, kā arī no ražošanas izmaksām. Salīdzinot 2016.gadu ar 2015.gadu, produkcijas vērtības nemainījās, bet būtiski samazinājusies graudu vērtība, iemesls bija slikto laikapstākļu dēļ, kā arī zemes kvalitāte (skat. 1.attēlu).

1.attēls. Produktu vērtības izmaiņas no 2011.gada līdz 2016.gadam.

Attēlā redzams produktu izmaiņas no 2011.gada līdz 2016.gadam, lielas izmaiņas nav novērojamas. Kaut arī lauksaimniecības produktu cenas samazinājās, lauksaimnieku ienākumi ir uzlabojušies, jo pieauga darba produktivitāte.

Latvija nav vienīgā valsts, kurā atrodas daudz mazo lauksaimniecību. Salīdzinot ar Rumāniju, kurā mazo lauksaimniecību skaits ir 58%, bet Latvijā ir uz pusi mazāk mazo lauksaimniecību. Pēc (Lauksaimniecības gada..., [b.g]), datiem visās Eiropas Savienības valstīs mazo lauksaimniecību skaits samazinās (skat 2.attēlu).

2.attēls. Saimniecību skaits starp ES valstīm un Latviju.

Attēlā apskatāmas saimniecību skaita salīdzinājums starp Eiropas Savienības valstīm un Latviju. Latvijā mazo lauksaimniecību skaits samazinās, lauksaimniecības nozarē strādājošie ir par mazo lauksaimniecību attīstību.

Secinājumi

1. Tuvāko gadu laikā būtisks ir lauku teritoriju attīstības, jo vēlāk ienākot jaunām tehnoloģijām, trūks cilvēku, kuri darbotos ar šīm tehnoloģijām.

2. Kļūstot lauksaimniecībai attīstītākai un modernākai, ir iespēja iegūt vairāk produktu un nodrošināt iedzīvotājus ar nepieciešamo pārtiku.
3. Latvijas lauksaimniecības eksports var kļūt attīstītāks, ja piesaistītu vairāk cilvēku darbam laukos.
4. Latvija nav vienīgā valsts, kurā ir ļoti daudz mazo lauksaimniecību, kurām nepieciešams atbalsts.

Literatūra

1. Lauku dzīvotspēja atkarīga no lauksaimniecības [Skatīts 13.12.18] Pieejams: <http://www.la.lv/lauku-dzivotspeja-atkariga-no-lauksaimniecibas>
2. Lauksaimniecības un lauku attīstības likums [Skatīts 14.12.18] Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=87480>
3. Lauksaimniecības gada ziņojums [Skatīts 16.12.18] Pieejams: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/01/10/04/fs-01usersLinda.BirinaDesktopAA2017_lauksaimniecibasgadazinojums.pdf
4. “Lielo saimniecību izpēte 2018” [Skatīts 16.12.18] Pieejams: <http://zemniekusaeima.lv/par-mums/par-biedribu/>

NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA NODOKLIS

Artis Saušs¹, Velta Paršova²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa students

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.oec.

Kopsavilkums

Darbā aprakstīta, nekustamā īpašuma nodokļa nozīme un loma, noskaidrots, kā šo nodokli aprēķina un cik liela ir nekustamā nodokļa likme. Uzskaitītās personas, kurām noteikti ir nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi.

Atslēgas vārdi: nekustamā īpašuma nodoklis, kadastrālā vērtība.

Ievads

Nekustamie īpašumi pieder valstij, pašvaldībām, fiziskām un juridiskām personām. Daļa no īpašumiem tiek iznomāti. Kam noteiktās situācijās ir jāmaksā nekustamā īpašuma nodoklis, kam pienākas atlaides un vai par maksāšanas pienākumu nomas līgumā jābūt īpašam punktam? Šie jautājumi kļuva aktuāli 2016.gadā, kad Rīgas un dažas Pierīgas pašvaldības nekustamo īpašumu īpašniekiem izvirzīja noteiktas prasības, kuru neizpildīšanas dēļ piemēroja paaugstināto nekustamā īpašuma nodokļa likmi.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Tika izmantoti un analizēti materiāli par nekustamā īpašuma nodokli no normatīvajiem aktiem.

Diskusija un rezultāti

Nekustamā īpašuma nodoklis ir obligāts maksājums, kas īpašniekam jāmaksā pašvaldībai, kuras teritorijā atrodas nekustamais īpašums. Nekustamā īpašuma nodokli maksā gan fiziskas, gan juridiskas personas, kuru īpašumā vai tiesiskajā valdījumā ir nekustamais īpašums. Par nekustamo īpašumu, kas uz kopīpašuma tiesību pamata pieder vairākām personām vai atrodas kopvaldījumā, maksā katrs kopīpašnieks atbilstoši savai domājamai daļai kopīpašumā, bet par valsts vai pašvaldības īpašumā esošu zemi, ēkām un inženierbūvēm maksā to lietotājs, bet, ja tāda nav — nomnieks. (Kas jāzin..., [b.g.]).

Nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanai par pamatu tiek ņemta īpašuma kadastrālā vērtība, ko savukārt aprēķina Valsts zemes dienests. Nekustamā īpašuma nodoklis tiek aprēķināts no nekustamā īpašuma nodokļa objekta kadastrālās vērtības pēc stāvokļa taksācijas gada 1.janvārī. Konkrētā nekustamā īpašuma objekta kadastrālo vērtību iespējams bez samaksas uzzināt portālā www.kadastrs.lv.

Likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" daļā noteikti vispārīgi noteikumi nekustamā īpašuma nodokļa likmes noteikšanai. Tā saskaņā ar šā likuma 3.panta pirmo daļu nekustamā īpašuma nodokļa likmi vai likmes no 0,2% līdz 3% no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības nosaka pašvaldība savos saistošajos noteikumos, kurus tā publicē līdz pirmstaksācijas gada 1.novembrim. Nekustamā īpašuma nodokļa likmi, kas pārsniedz 1,5% no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības, pašvaldība nosaka tikai gadījumā, ja nekustamais īpašums netiek uzturēts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai. Gadījumā, ja pašvaldība līdz noteiktajam termiņam saistošos noteikumus nav publicējusi, piemērojama nekustamā īpašuma nodokļa likme, kas noteikta likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” – 1,5% no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības tiek noteikta zemei, ēkām vai to daļām un inženierbūvēm. Savukārt, dzīvojamām mājām neatkarīgi no tā, vai tās ir vai nav sadalītas dzīvokļu īpašumos, dzīvojamo māju daļām, telpu grupām nedzīvojamās ēkās, kuru lietošanas veids ir dzīvošana, kā arī telpu

grupām, kuru lietošanas veids ir saistīts ar dzīvošanu (garāžām, autostāvvietām, pagrabiem, noliktavām un saimniecības telpām), ja tās netiek izmantotas saimnieciskās darbības veikšanai:

- 0,2% no kadastrālās vērtības, kas nepārsniedz 56 915 eiro,
- 0,4% no kadastrālās vērtības daļas, kas pārsniedz 56 915 eiro, bet nepārsniedz 106 715 eiro,
- 0,6% no kadastrālās vērtības daļas, kas pārsniedz 106 715 eiro.(Nekustamā īpašuma..., [b.g.]

Tiek piešķirti arī šādi nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi:

- 50% nodokļu atvieglojums politiski represētajām personām par zemi un dzīvojamām mājām un to daļām, telpu grupām nedzīvojamās ēkās, kuru funkcionālā izmantošana ir saistīta ar dzīvošanu (garāžām, autostāvvietām, pagrabiem, noliktavām un saimniecības telpām), kas ir šo personu īpašumā vai valdījumā vismaz 5 gadus un kas netiek izmantotas saimnieciskajā darbībā. Ja nekustamais īpašums daļēji tiek izmantots saimnieciskajā darbībā, šai daļai nodokļa samazinājums netiek piemērots. Lai iegūtu šo atvieglojumu līdz taksācijas gada 1. februārim jāiesniedz pašvaldībā politiski represētās personas apliecības kopiju un iesniegumu par nodokļa atvieglojuma piemērošanu ar apliecinājumu, ka zeme vai tās daļa un individuālā dzīvojamā māja vai tās daļa (telpu grupa) netiek izmantota vai dzīvokļa īpašums netiek izmantots saimnieciskajā darbībā;
- 90% nodokļa atvieglojumi trūcīgām personām no aprēķinātās nodokļa summas par periodu, kurā maksātājs atbilst šim statusam, attiecībā uz dzīvojamām mājām un to daļām, telpu grupām nedzīvojamās ēkās, kuru funkcionālā izmantošana ir saistīta ar dzīvošanu (garāžām, autostāvvietām, pagrabiem, noliktavām un saimniecības telpām), ja tās netiek izmantotas saimnieciskās darbības veikšanai;
- Līdz 90% nodokļa atvieglojumi maznodrošinātām personām no aprēķinātās nodokļa summas par periodu, kurā maksātājs atbilst šim statusam, attiecībā uz dzīvojamām mājām un to daļām, telpu grupām nedzīvojamās ēkās, kuru funkcionālā izmantošana ir saistīta ar dzīvošanu (garāžām, autostāvvietām, pagrabiem, noliktavām un saimniecības telpām), ja tās netiek izmantotas saimnieciskās darbības veikšanai;(Kas jāzin..., [b.g.]
- Nekustamā īpašuma nodokļa summa ir samazināma par 50 procentiem no aprēķinātās nodokļa summas, bet ne vairāk par 500 *euro*, par šā likuma 3. panta pirmās daļas 2. punktā minētajiem nekustamā īpašuma nodokļa objektiem — dzīvojamām mājām neatkarīgi no tā, vai tās ir vai nav sadalītas dzīvokļu īpašumos, dzīvojamo māju daļām, telpu grupām nedzīvojamās ēkās, kuru lietošanas veids ir dzīvošana, un tām piekritīgo zemi personai, ja šai personai (pašai vai kopā ar laulāto) vai tās laulātajam taksācijas gada 1. janvārī ir trīs vai vairāk bērni vecumā līdz 18 gadiem (arī aizbildnībā esoši vai audžuģimenē ievietoti bērni) vai bērni līdz 24 gadu vecumam, kuri iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību, un ja personai vai tās laulātajam šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta kopā ar vismaz trim no minētajiem bērniem. Minētos atvieglojumus piemēro arī gadījumā, ja nekustamā īpašuma īpašnieks vai tiesiskais valdītājs ir kāds no šajā panta daļā minētajiem bērniem vai personas vai tās laulātā pirmās pakāpes augšupējais radnieks, kuram šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta. (Par nekustamā..., [b.g.]

Minimālais nekustamā īpašuma nodokļa maksājums katram nodokļa maksātājam katrā pašvaldībā ir 7 eiro. Ja aprēķinātā nodokļa summa trūcīgām un maznodrošinātām personām pēc atvieglojumu piešķiršanas 90 procentu apmērā ir mazāka par 7 eiro, tad pašvaldībai ir tiesības maksāšanas paziņojumu nodokļa maksātājam nenosūtīt (aprēķinātā nodokļa summa tiek uzkrāta līdz brīdim, kad izmaiņu rezultātā vai nodokļa aprēķina par nākamo taksācijas gadu rezultātā kopējā aprēķinātā nodokļa summa pārsniedz 7 eiro, un pašvaldība nosūta kopēju maksāšanas paziņojumu par visiem taksācijas gadiem, par kuriem aprēķinātais nodoklis uzkrāts).

Secinājumi

1. Nekustamā īpašuma aprēķināšanai par pamatu tiek ņemta kadastrālā vērtība.
2. Dzīvojamajām mājām ir progresīvais nekustamā īpašuma nodoklis – jo lielāka kadastrālā vērtība, jo lielāks nekustamā īpašuma nodoklis.
3. Tiek piešķirti dažādi nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumi.

Literatūra

1. Kas jāzina par nekustamā īpašuma nodokli? [Skatīts: 2018. gada 15. decembrī]. Pieejams: <https://www.epakalpojumi.lv/Services/NININFO/Default.aspx>
2. Nekustamā īpašuma nodokļa maksāšanas pienākums un nemaksāšanas sekas. [Skatīts: 2018. gada 15. decembrī]. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/277818-nekustama-ipasuma-nodokla-maksasanas-pienakums-un-nemaksasanas-sekas-2016>
3. Nekustamā īpašuma nodoklis. [Skatīts: 2018. gada 16. decembrī]. Pieejams: http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/nodoklu_politika/nodoklu_un_nodevu_sistema_latvija/nekustama_ipasuma_nodoklis/
4. Par nekustamā īpašuma nodokli. [Skatīts: 2018. gada 15. decembrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/43913#p2>
5. Viss par nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumiem 2018. gadā. [Skatīts: 2018. gada 15. decembrī]. Pieejams: <https://www.riga.lv/lv/news/viss-par-nekustama-ipasuma-nodokla-atvieglojumiem-2018-gadam?12495>

TĒRVETES PAGASTA LAUKSAIMNIECĪBAS ZEMJU KOPPLATĪBAS UN ZEMES LIETOŠANAS VEIDU ANALĪZE

Anete Ance Rēdere¹, Velta Paršova²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa studente

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.oec.

Kopsavilkums

Darbā analizēta lauksaimniecības zemes platības fizisko personu un pašvaldības īpašumos Tērvetes pagastā. Tika salīdzināts īpašumu kopplatība, kāda ir fizisko personu īpašumā ar pašvaldības īpašumā esošo lauksaimniecības zemi. Tika izpētīts, kuru personu, fizisko personu vai pašvaldības īpašumos lauksaimniecības zeme kopplatība ir lielāka un tika skaidroti iemesli šādai situācijai. Darbā tika apskatīti arī pārējie lauksaimniecības zemju iedalījumi un salīdzināta to kopplatības.

Atslēgas vārdi: lauksaimniecības zeme, zemes lietošanas veidi, kopplatība, fiziskā persona.

Ievads

Pētījumā noskaidrota Tērvetes pagasta lauksaimniecības zemes kopplatība, zemes lietošanas veidi un salīdzināta fizisko personu īpašumos esoša zeme ar pašvaldības īpašumā esošo. Izvēlēta lauksaimniecības zeme, jo pētījuma mērķis ir salīdzināt kopplatības fizisko personu īpašumos esošās zemēs ar pašvaldības īpašumā esošajām zemēm, kā arī apskatīt lauksaimniecības zemju lietošanas veidus - kura lietošanas veida kopplatības ir vislielākās. Noskaidrots, kādi zemes lietošanas veidi aizņem vislielākās platības un tika noskaidrota tendence lauksaimniecību zemju platībām - vai to platības pieaug vai samazinās. Šis pētījums ir svarīgs, jo tika noskaidrotas kopplatības fizisko personu īpašumos un pašvaldības īpašumos, izpētīti lietošanas veidi, pēc kādiem tiek lietota šī zeme, kas atrodas pašvaldības īpašumā un kas tiek darīts ar šo zemi.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Pierakstu veikšana, publicēto rakstu analīze, materiālu vākšana, ievākto materiālu analīze, grāmatu un rakstu analīze par lauksaimniecības zemju kopplatībām un to tendencēm.

Diskusija un rezultāti

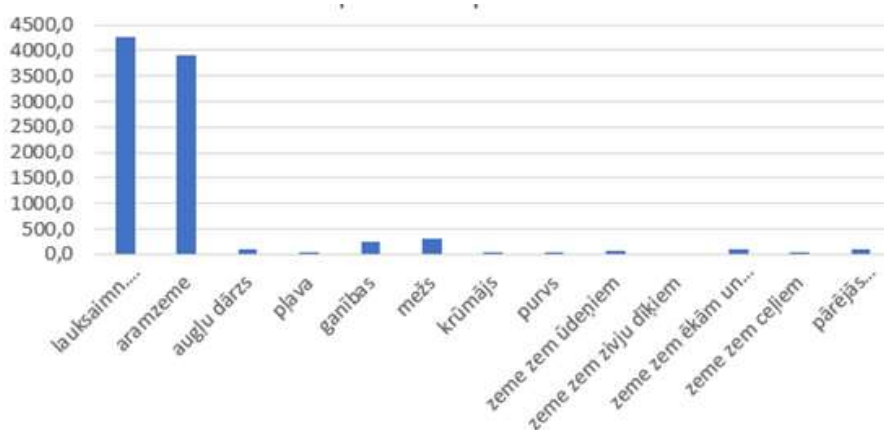
Lauksaimniecības zemju lietošanas mērķa zeme ir iedalīta 13 zemes lietošanas veidos. Lielākās kopplatības fizisko personu un pašvaldības īpašumos aizņem lauksaimniecībā izmantojamā zeme (Zemes lietošanas veidi..., 2011). Fizisko personu īpašumu lauksaimniecībā izmantojamās zemes kopplatības aizņem 4279.1 ha un 3897.0 ha aramzemes (1.tabula, 1.attēls) un pašvaldības īpašumā ir 42.1 ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes un 32.0 ha aramzemes.

1. tabula

Lauksaimniecības zeme fizisko personu īpašumā Tērvetes pagastā

Nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupa	Zemes vienību skaits	Kopplatība (5+10+11 + 12+13+14+)	Zemes lietošanas veidi												
			lauksaimniecības zeme	t. sk.				mežs	krūmājs	purvs	ūdens objektu zeme		zeme zem ēkām un pagalmiem	zeme zem ceļiem	pārējās zemes
				aramzeme	augļu dārzs	plava	ganības				zeme zem ūdeņiem	zeme zem zivju dīķiem			
Lauksaimniecības zeme	625	4910,4	4279,1	3897,0	112,2	8,2	261,7	311,8	24,8	9,2	74,3	0,0	105,3	21,6	84,3

Tas izskaidrojams ar to, ka tiek audzētas dažādas augu kultūras un fiziskās personas nodarbojas ar lauksaimniecību, kur fizisko personu un pašvaldības īpašumos vislielāko kopplatību aizņem aramzeme un meži (Noteikumi par zemes..., 2007).

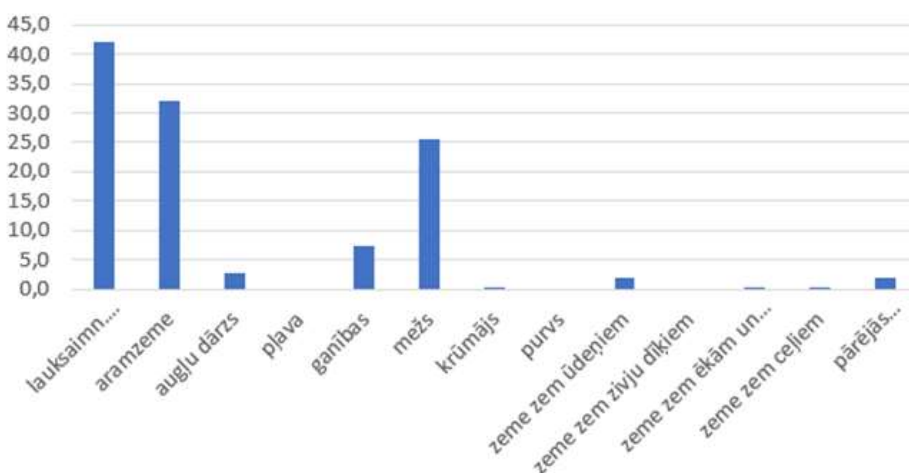
1.attēls. Lauksaimniecības zeme fizisko personu īpašumā Tērvetes pagastā

Pašvaldības īpašumos šīs kopplatības ir daudz mazākas, jo pašvaldības saimniecisko darbību neveic, bet sev piederošo zemi iznomā, slēdz līgumus ar fiziskām un par zemju nomu un nodod lietošanā fiziskām un juridiskām personām (2.tabula, 2.attēls). (Zeme: mana, tava..., 2002).

2. tabula

Lauksaimniecības zeme Tērvetes pašvaldības īpašumā

Nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupa	Zemes vienību skaits	Kopplatība (5+10+11 + 12+13+14)	lauksaimniecības zeme	Zemes lietošanas veidi												
				t. sk.				mežs	krūmājs	purvs	ūdens objektu zeme		zeme zem ēkām un pagalmiem	zeme zem ceļiem	pārējās zemes	
				arāmzeme	augļu dārzs	plava	ganības				zeme zem ūdeņiem	zeme zem zivju dīķiem				
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Lauksaimniecības zeme	9	72,5	42,1	32,0	2,8	0,0	7,3	25,6	0,2	0,0	1,9	0,0	0,4	0,2	2,1	

2.attēls. Lauksaimniecības zeme Tērvetes pašvaldības īpašumā

Pašvaldības īpašumos lauksaimniecības zemes nav daudz, jo zeme tiek pārdota fiziskām un juridiskām personām izsolēs, lai tā tiktu kopta un apstrādāta. Fiziskās un juridiskās personas izmanto šīs zemes savām saimnieciskajām vajadzībām. Pašreizējā tendence ir tāda, ka lauksaimniecībā izmantojamās zemju kopplatība samazinās. Tas izskaidrojams ar to, ka samazinās fizisko un juridisko personu skaits, kuri nodarbojas ar lauksaimniecību, augkopību un lopkopību.

Zemes lietošanas veidus Latvijā klasificē pēc šādām pazīmēm:

- arāmzeme - zeme, kuru sistemātiski apstrādā vai apstrādāšanā bijusī zeme, un kura pēc savām dabiskajām īpašībām izmantojama lauksaimniecības kultūraugu sējumiem;

- augļu dārzi - zeme, kura apstādīta ar augļu kokiem un ogulājiem, kā arī augļu koku un ogulāju stādu audzētavas;
- augļu dārzi - zeme, kura apstādīta ar augļu kokiem un ogulājiem, kā arī augļu koku un ogulāju stādu audzētavas;
- pļavas - zeme, kas pēc savām dabiskajām īpašībām galvenokārt izmantojama zāles pļaušanai;
- ganības - zeme, kuru izmanto mājlopu ganīšanai, un kura nav aramzeme vai pļavas;
- meži - ar kokiem (priedes, egles, lapegles, baltegles, ozoli, oši, kļavas, vīksnas, gobas, dižskābarži, skābarži, liepas, bērzi, apses, melnalkšņi, baltalkšņi, papeles, vītoli, blīgznas) apaugusi zeme;
- krūmāji - ar kokaugiem, kuri parasti neveido stumbru (kārkli, krūkļi, sausserži, irbenes, segliņi, korintes, lazdas, paegli, pīlādži, ievas u.c.) vienmērīgi aizaugusi zeme;
- purvi - mitra lauksaimniecībā neizmantojamā zeme ar kūdras augsnēm, kura nav mežs;
- zem ūdeņiem - zeme, kuru aizņem zivju audzēšanai mākslīgi ierīkotas ūdenstilpnes;
- zem zivju dīķiem - zeme, kuru aizņem zivju audzēšanai mākslīgi ierīkotās ūdenstilpnes;
- pagalmi - zeme, kuru aizņem ēkas, būves un pagalmi, un ēku un būvju uzturēšanai nepieciešamā zeme;
- ceļi - zeme, kuru aizņem ielas, ceļi un dzelzceļa līnijas;
- pārējās zemes - zeme, kuru aizņem smiltāji, gravas, kraujas nogāzes un kuru izmanto derīgo izrakteņu ieguvei, kā arī citām nelauksaimnieciskām vajadzībām. (2. Rīkojums, 1997. gada 3. janvārī)

Secinājumi

1. Fizisko personu īpašumos lauksaimniecībā izmantojamās zemes un aramzemju kopplatības ir lielākas salīdzinot ar pašvaldības īpašumā esošās
2. Pašvaldības sev piederošo zemi iznomā vai pārdod izolēs fiziskām vai juridiskām personām.

Literatūra

1. Noteikumi par zemes lietošanas veidu klasifikācijas kārtību un to noteikšanas kritērijiem (2007) Ministru kabineta 2007. gada 21.augusta noteikumi Nr.562. [Skatīts 2018.gada 13.decembrī] Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=162207>
2. Zemes lietošanas veidi Latvijā (2011) [Skatīts 13.12.2018] Pieejams: <http://neogeo.lv/?p=9173>
3. Zeme: mana, tava, mūsu, 2002.gads. 73 lpp.
4. Zemes pārskati [Skatīts 13.12.2018] Pieejams: <https://www.vzd.gov.lv/lv/parskati-un-statistika/tematiskie-parskati/zemes-parskati/>

TIEŠO MAKSĀJUMU IESPĒJAS LATVIJAS LAUKSAIMNIEKIEM

Līga Mediņa¹, Velta Paršova²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa studente

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.oec.

Kopsavilkums

Darbā apkopota informācija par šobrīd pieejamajiem tiešajiem maksājumiem lauksaimniekiem, tiešo maksājumu attīstību un mērķiem, vienotā platību maksājuma un zaļināšanas maksājuma piemēriem, un formulētas atbildes uz izvirzītajiem jautājumiem. Kāpēc šādi maksājumi ir izveidoti? Kas tiem var pieteikties un tos iegūt? Kā pieteikties tiešajiem maksājumiem? Kas ir atbildīgs par vienoto iesniegumu izvērtēšanu un kontroli?

Atslēgas vārdi: lauksaimniecība, tiešie maksājumi, zaļināšanas maksājums, vienotais platību maksājums.

Ievads

Jau 1957. gadā tika izveidoti principi, lai garantētu pārtikas nodrošinājumu Eiropas kopienai, šos principus kopējā tirgus izveidei nosauca par kopējās lauksaimniecības politiku (turpmāk - politika). Politikas pamatmērķi ir definēti Romas līgumā ar kura pieņemšanu tika dibināta arī Eiropas Ekonomiskā kopiena. Līgums stājās spēkā 1958.gada 1. janvārī un līdz šim (2018.gadam) ir vairākkārt grozīts (Romas līgums, 1958). Tā ir dinamiska politika, kurā tiek risinātas lauksaimniecības problēmas. Viens no instrumentiem, ar kuru tiek panākti ES politikas mērķi, ir tiešie maksājumi, kuri tiek izmaksāti par attiecīgu nosacījumu pildīšanu. Līdz 2003.gadam ES tiešie maksājumi bija atkarīgi no ražošanas, svarīga bija arī produkcijas kvantitāte. Taču 2003.gadā tika veiktas reformas - pakāpeniski tika atdalīta maksājumu atkarība no ražošanas kvantitātes. Šī reforma nostiprināja regulāru un stabilu atbalsta maksājumu shēmu, kuru nevar ietekmēt ražošanas apstākļi, piemēram, ilgstošs sausums.

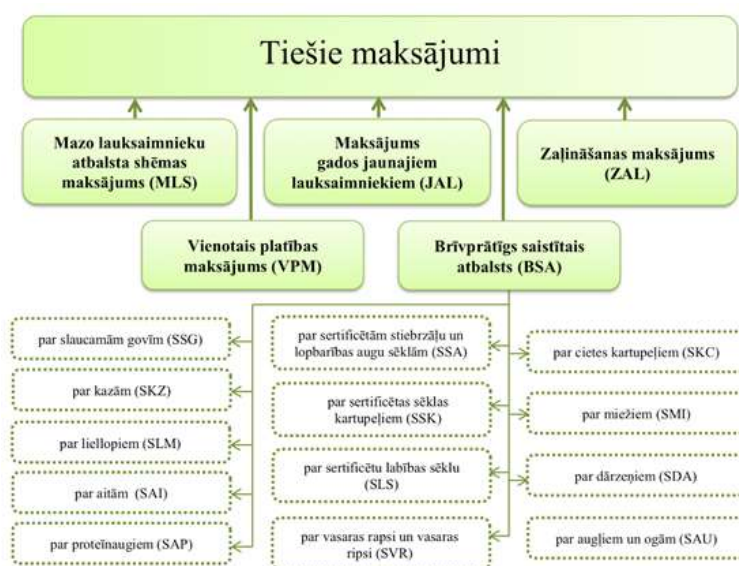
Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Pētījumā tika apkopota pieejamā informācija publikācijās un saistītajos normatīvajos aktos, kā arī citos resursos.

Diskusija un rezultāti

Eiropas Savienības fondi un valsts atbalsts sniedz iespēju lauksaimniekiem pretendēt uz vienreizēju finansiālu atbalstu reizi gadā. Finansējums ir atbalsts lauksaimniekiem par to, ka viņi uztur un apkopj zemi, kā arī nodrošina vides un ainavas pakalpojumus sabiedrībai. Atbalsta maksājums tiek izmaksāts par lauksaimniecībā izmantojamās zemes katru apsaimniekoto hektāru. Uz ES tiešo maksājumu atbalstu var pretendēt ikviens juridiska vai fiziska persona, zemnieku saimniecība, kā arī individuālie komersanti. Pieteikumu ir iespējams iesniegt elektroniski, tādā gadījumā personai ir jābūt reģistrētai Lauku atbalsta dienesta (turpmāk - LAD) klientu reģistrā, kā arī reģistrētai LAD Elektroniskās pieteikšanās sistēmā (turpmāk EPS). Kandidēt uz tiešajiem maksājumiem var ikviens, kura īpašumā vai faktiskajā valdījumā ir vismaz 1 ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Pēc pieteikumu iesniegšanas tiek veikta to apstrāde, kā arī savstarpējās atbilstības pārbaude. Savstarpējā atbilstība ir dažādu normatīvo aktu kopums, kuros ir noteikumi, kuri lauksaimniekam ir jāievēro. Attiecīgi, ja noteikumi netiek ievēroti, tiek samazināti atbalsta maksājumi. Noteikumi, kas regulē tiešos maksājumus, tiek veidoti ES līmenī, taču par to īstenošanu katrā valstī ir atbildīga attiecīgā ministrija. Latvijā tā ir Zemkopības ministrija. Attiecīgi arī Zemkopības ministrijai ir iespēja brīvi izvēlēties veidu, kā tiek piešķirti šie maksājumi, jo ES dalībvalstīs ir dažādi lauksaimniecības apstākļi. (Lauku atbalsta dienests, 2018; Tiešo maksājumu piešķiršanas ..., 2015)

2018.gadā lauksaimnieki varēja saņemt tiešos maksājumus 17 dažādās kategorijās (1.attēls). Maksājumu summa mainās katru gadu un to provizoriskās likmes pirms maksājumu izmaksas tiek publicētas LAD mājas lapā. (Lauku atbalsta dienests, 2018).

1.attēls. Platību maksājumi 2018.gadā

Lauksaimnieks, kurš piesakās vienotajam platību maksājumam (turpmāk-VPM) vienlaicīgi piesakās arī zaļināšanas maksājumam. Vienotos platību maksājumus var saņemt par lauksaimniecībā izmantojamo zemi, ja tajā tiek audzēta kāda no atbalsttiesīgajām augu kultūrām pie pamatnosacījuma, ka zeme tiek uzturēta atbilstošā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Papildus ir izvirzīti noteikumi, kuros ir aprakstīti uzstādījumi, lai zeme tiktu apsaimniekota rūpīgi un tiktu ievēroti arī likuma aspekti. Noteikumi ir apstiprināti “Eiropas Parlamenta un padomes regulā (ES) Nr. 1307/2013”. Vienotā platību maksājuma likme 2018.gadā bija 76.80 EUR/ha. Latvijā 2016.gadā pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem vidējā saimniecībā lauksaimniecībā izmantotajām zemes platība bija 27.6 ha. No šiem datiem var secināt, ka 2016.gadā ar šādu likmi vidējā saimniecība, ja būtu izpildīti visi noteikumi, kā vienotos platību maksājumus saņemtu 2119.68 EUR (Lauku atbalsta dienests, 2018).

Maksājuma par klimata un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi, jeb zaļināšanas maksājuma mērķis ir veicināt lauksaimnieku ieguldījumu vides stāvokļa uzlabošanai. Kā pamatnosacījumi šī maksājuma saņemšanai ir kultūraugu dažādošana, ekoloģiski nozīmīgu platību izveidošana un/vai uzturēšana, esošo ilggadīgo zaļāju saglabāšana. Zaļināšanas maksājuma likme 2018.gadā bija 44.38 EUR/ha. Pielīdzinot iepriekš minētos Centrālās statistikas pārvaldes datus par vidējo saimniecību Latvijā 2016.gadā, kurā lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība ir 27.6 ha, taču sējumu kopplatība ir 17.6 ha, var secināt, ka gadījumā, ja tiktu pildīti visi “Eiropas Parlamenta un padomes regulā (ES) Nr. 1307/2013” minētie nosacījumi, tad vidējā saimniecība iegūtu papildus 781.01 EUR sava gada budžetā (Centrālā statistikas pārvalde, 2018; Lauku atbalsta dienests, 2018).

Piesakoties tikai uz vienoto platību maksājumu un zaļināšanas maksājumu, saimniecība kura ir vidēji liela, iegūtu savā budžetā 2900.77 EUR. Taču attiecībā pret lielo saimniecību platībām šis maksājums ir nevienlīdzīgs. Ja saimniecībā ir 200 ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes, tad summa, kuru var iegūt no tiešajiem maksājumiem, ir krietni augstāka un attiecīgi izveidojas netaisnīga prakse pret mazākām saimniecībām.

Secinājumi

1. Pieteikšanās atbalsta maksājumiem ir vienkārša un viegli pieejama.
2. Tiešo maksājumu mērķis motivē saimniecību attīstību un veido vidi arī nākošajām paaudzēm.
3. Atbalsta summas ir augstas, pat vidēji lielām saimniecībām, taču tajā pašā laikā arī nevienlīdzīgas pret mazākām saimniecībām.

Priekšlikumi

1. Jāveido progresīvo tiešo maksājumu shēma, kas būtu godīga pret visām saimniecībām. Kā pamatprincipu izvirzot ideju – jo lielāka saimniecība, jo mazāka tiešā maksājuma likme.
2. Tiešo maksājumu sistēmai ir jāievieš “atbalsta griesti” - 150 tūkst. EUR uz saimniecību.

Literatūra

1. Centrālā statistikas pārvalde (2018) “Lauku saimniecību struktūra Latvijā 2016. gadā” [skatīts 15.12.2018] Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/lauksaimnieciba/lauksaimniecibas-skaitisana/meklet-tema/322-lauku-saimniecibu-struktura>
2. Eiropas parlaments, Romas līgums (EEK). [skatīts 15.12.2018]. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/lv/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>
3. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 20.12.2013 “Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes regula (Es) Nr. 1307/2013” Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R1307&from=LV>
4. Lauku atbalsta dienests (2018) Informatīvais materiāls platību maksājumu saņemšanai 2018.gadā. [skatīts 15.12.2018]. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/files/2018_info_materials_11aprilis2018.pdf
5. Ministru kabineta 2015. gada 10. marta noteikumi Nr. 126 "Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=273050>

TRIANGULĀCIJAS SISTĒMA

Ramona Šilberga¹, Gunārs Silabriedis²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa studente

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras docents, Dr.oec.

Kopsavilkums

Darbā tiek izpētīta triangulācijas sistēma 20.gadsimtā. Iegūta informācija par triangulācijas sistēmu, tās pirmsākumiem. Triangulācijas sistēma palīdz izmērīt zemes platību un zemes formu. Darba mērķis ir izpētīt informāciju par triangulācijas sistēmu, par šīs sistēmas pozitīvajām īpašībām un negatīvajām. Kā arī iegūt informāciju par tās veidošanu, kāpēc neizdevās mērījumi un kas bija tās izveidotāji.

Atslēgas vārdi: triangulācijas sistēma, Snelliuss, Emajegi.

Ievads

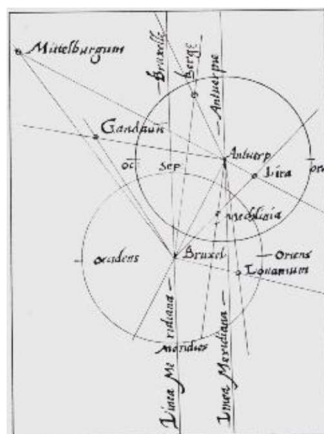
Arī kādreiz, senajos laikos lielu lomu spēlēja zemes uzmērīšana, kā arī zemeslodes meridiānas grādu loka garums. Protams tika veikti dažādi mērījumi un izmantotas metodes mērījumu veikšanai, bet ne vienmēr tās bija veiksmīgas un ne vienmēr mērījumi bija precīzi. Tad nu nonākam pie triangulācijas metodes, par kuras izgudrotāju tiek uzskatīts Villebrords Snelliuss (1591 – 1626). Kaut gan šī metode bija zināma jau agrāk sengrieķiem Eiklīdam un Arhimēdam un pirmais šo metodi savos darbos arī minēja Gemma Frīziuss (1508 – 1555). Triangulācijas sistēma ir zemes mērīšanas metode, šajā metodē zemi sadala trijstūros kuriem dažas malas un leņķus izmēra, bet pārējos aprēķina. Triangulācijas tīkls nebija tik viegli izveidojams. To mēģināja izveidot Snelliuss, bet bija daudz kļūdainu mērījumu un kļūdainu aprēķinu. Arī Karls Tenners (1782 – 1859) izveidoja šo pašu tīklu, tikai nu jau 1816.gadā, sākot uzmerīt Viļņas guberņu un triangulācijas tīklu viņš izveidoja plašākā teritorijā. Vēlāk triangulācijas sistēma kļuva arī populāra Krievijā, kur M. G. Paukers izmantojot šo metodi veica Emajegi upes uzmērīšanu.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Darbā pielietota monogrāfiskā jeb aprakstošā metode. Tika izmantota Jāņa Klētnieka grāmata “Astronomija un ģeodēzija Latvijā līdz 20. gadsimtam”, kā arī interneta resursi.

Diskusija un rezultāti

Gemma Frīziuss pirmo reizi pieminējis triangulācijas principu savos darbos. Viņš ir skaidrojis vienkāršotu triangulācijas metodes principu, kurā tiek mērīts apvidus punkts ar trijstūra veida krustojumu no diviem zināmiem punktiem. Gemma pats mērījumus neveica, bet izveidoja zīmējumu ar metodes risinājumu. Gemma arī izgatavoja metāliskos riņķus leņķu mērīšanai (skat. 1. attēlu).

1.attēls. Trijstūra veida virziena krustojums

Snelliusa triangulācijas tīkls stiepās no Alkmāras pilsētas Holandē līdz Bergenai pie Zomas Holandes dienvidos. Triangulācijas tīklā bija 14 trijstūri (skat. 2. attēlu) un tā stiepās apmēram 130 km garumā. Lai arī tika veikti daudz mērījumu, vēlāk atklājās, ka daudzi no šiem mērījumiem bija kļūdaini. Kaut arī Snelliuss mērija vēlāk vēlreiz, bet tikai pa ledu, mērījumi tāpat nebija precīzi, jo mērinstrumenti tajā laikā bija smagi un neparocīgi. Arī Snelliusa student bija veikuši daļu mērījumu, kuri bija kļūdaini, bet tos viņš vairs pārmērīt nepaspēja, jo 1626.gadā viņš nomira.

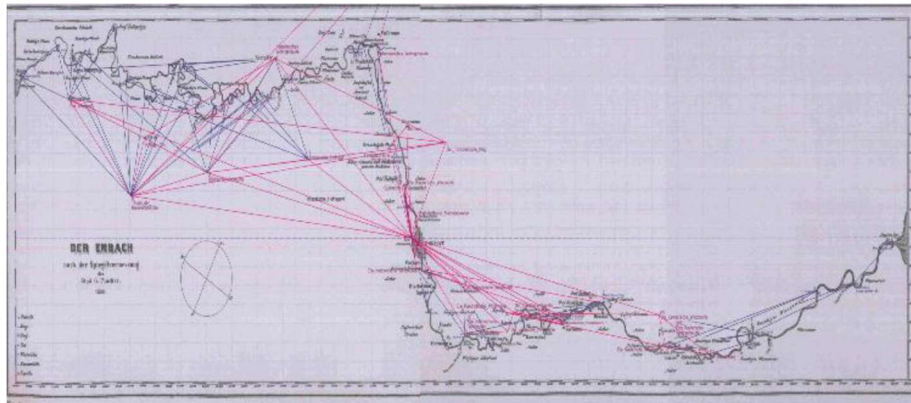

2. attēls. Alkmāra – Leidene – Bergena pie Zomas.

Emajegi upes mērīšanas stāsts sākās ar to, ka profesors Georgs Frīdrihs Parrots uzskatīja par nepieciešamu upes hidroloģisko izpēti. Magnuss Georgs Paukers (skat. 3. attēlu) upi uzmērīja 1808.gada vasarā. Šīs upes uzmērīšana ar triangulācijas metodi tika uzskatīta par pirmo ģeodēzisko darbu Krievijā. Īsā laikā Paukers izveidoja triangulācijas punktu tīklu upes apgabalā bez īpašu signālu celšanas, šo signālu speciālu būvi nevajadzēja, jo bija līdzena teritorija, bet vajadzēja dažus signālus arī uzbūvēt, jo ar ēkām un citiem onjektiem vien nepietika signālu izmantošanā. Signālus vajadzēja, jo līdzena teritorijā nevarēja izveidot nepārtrauktu triangulācijas tīkla ķēdi. Triangulācijas līnija bija 2 km gara (skat. 4. attēlu) un lai to izmērītu Paukers lietoja divas 2,5 m garas koka mērkārtes. Kopā triangulācijas tīklu veidoja 25 punkti. Kartogrāfisko pamatu upei veido no triangulācijas metodē noteiktajām punktu koordinātēm.

3.attēls. Magnuss Georgs Paukers (1787 – 1855).

4.attēls. Magnusa Georga Paukera triangulācijas tīkls

1816.gadā K. Tenners ar palīgiem sāka uzmērīt Viļņas guberņu un tos pabeidza 1821.gadā. Viļņas guberņas pirmās šķiras tīkls sastāvēja no 115 trīstūriem un 98 ģeodēziskajiem punktiem. Viļņas otrās un trešās šķiras tīkls sastāvēja no 1225 punktiem un 479 priekšmetiem, piemēram, dažādas ēkas, skursteņi, baznīcas. Viļņas triangulācija bija ļoti precīza un to varēja pat lietot grādu mērījumiem. K. Tenners arī izveidoja Lietuvas triangulācijas tīku un pēc tam darbus veica arī Grodņas guberņā.

Secinājumi

1. Mērījumi nebija precīzi, jo bija neprecīzi un nekvalitatīvi mērinstrumenti, kā arī tie bija smagi un neparocīgi.
2. Veikt mērījumus ar triangulācijas metodi ir sarežģītāk, neparocīgāk, mūsīdenās tas vairs nav nepieciešams.
3. Ar katru gadu desmitu triangulācijas sistēma attīstījās aizvien vairāk un kļuva precīzāka.

Literatūra

1. Klētnieks J., “Astronomija un ģeodēzija Latvijā līdz 20. gadsimtam”
2. Klētnieks J., “Triangulācijas vēsturiskā sākotne” http://lmb.lv/wp-content/uploads/2013/04/01-Kletnieks_2013-03-08.pdf -

ZEMES ATSAVINĀŠANA SABIEDRĪBAS UN VALSTS VAJADZĪBĀM

Dāvis Raimonds Rasups¹, Velta Paršova²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa students

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.oec.

Kopsavilkums

Publikācijā ietverta informācija par to, kā tiek regulēts zemes atsavināšanas process, raugoties no likuma puses. Apskatīts reāls atsavināšanas gadījums Latvijas Nacionālās bibliotēkas vajadzībam, kā arī veikts ieskats Eiropas līmeņa projekta "Rail Baltica" izveidē un tam nepieciešamo atsavināšanas darbu problēmu risināšanā.

Atslēgas vārdi: zemes atsavināšana, sabiedrības vajadzības,

Ievads

Sabiedrības attīstības vajadzībām un infrastruktūras uzlabošanai nepieciešama zeme, uz kuras būtu iespējama nepieciešamo objektu izveide. Nereti sabiedrības un valsts vajadzībām izstrādātie projekti skar ne tikai valstij un pašvaldībai piederošās zemes, bet arī tās zemes, kuras pieder fiziskām vai juridiskām personām. Tādēļ, lai būtu iespējama iecerētā projekta izbūve, nākas rast risinājumu, kā iegūt privātās vai juridiskās personas zemi pašvaldības vai valsts īpašumā un vēlāk tā varētu kalpot valsts vai visas sabiedrības labā. Nekustamais īpašums tiek atsavināts situācijās, kad tas ir nepieciešams valsts aizsardzības, vides aizsardzības, veselības aizsardzības vai sociālās nodrošināšanas vajadzībām, sabiedrībai nepieciešamu kultūras, izglītības un sporta objektu, inženierbūvju un inženierkomunikāciju būvniecībai vai transporta infrastruktūras attīstībai, kā arī kādu citu sabiedrības vajadzību nodrošināšanai (Sabiedrības vajadzībām ..., 2010).

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Analizēti dažādi likumi, kas regulē zemes atsavināšanas gadījumus un atsavināšanas paņēmumus. Veikta izpēte par Eiropas līmeņa projektu "Rail Baltica" un apskatītas kartes, vizualizācijas, prezentācijas.

Diskusija un rezultāti

Sabiedrības vajadzībām nepieciešamo zemju atsavināšanas procedūra. Sabiedrības vajadzībām nepieciešamo zemju atsavināšanu no fiziskām vai juridiskām personām ierosina, kā arī veic tā pašvaldība vai tā valsts iestāde, kura pārziņā ir attiecīgās sabiedrības vajadzības nodrošināšana.

Gadījumā, kad nepieciešama zemes atsavināšana sabiedrības vajadzībām, sākotnēji to mēģina panākt, labprātīgi vienojoties ar zemes īpašnieku. Zemes īpašniekam tiek nosūtīts atsavināšanas paziņojums, kurš tiek formulēts kā ierosinājums pirkt zemes īpašumu. Tomēr, ja vēlamo rezultātu nav panākts, labprātīgi vienojoties, tad atsavināšanas proces tiek veikts piespiedu kārtā, balstoties uz likumu pamata.

Viena mēneša laikā pēc paziņojuma par atsavināšanu saņemšanas, zemes īpašniekam jāiesniedz pašvaldības domē vai attiecīgajā instancē, kas izvirzījusi prasību par atsavināšanu, apliecinājums par vēlmi pārdot nekustamo īpašumu uz atsavināšanas paziņojumā iepriekšminētajiem nosacījumiem, konkrēti norādot pirkuma samaksas veidu, nomaksas gadījumā vēlamo nomaksas termiņu. Pēc apliecinājuma saņemšanas pašvaldība sagatavo pirkuma līguma projektu. Kad pirkuma līgums sagatavots un ir saņemti pirkuma maksu apliecinājoši dokumenti, pašvaldība uzaicina zemes īpašnieku noslēgt pirkuma līgumu.

Gadījumā, ja zemes īpašnieks nevēlas, lai zeme tiktu atsavināta, zemes īpašniekam ir iespēja griesties ar sūdzību tiesā. Neatkarīgi no tā, vai nekustamais īpašums ticis atsavināts vai

nē, zemes īpašniekam atlīdzina zaudējumus, kas radušies atsavināšanas procesā. Zaudējumus atlīdzina tā pašvaldība vai valsts iestāde, kura izvirzījusi prasību par zemes atsavināšanu (Sabiedrības vajadzībām ..., 2010).

Latvijā viens no vērienīgākajiem projektiem, kuros tika atsavināta fizisko un juridisko personu zeme, bija Latvijas Nacionālās bibliotēka būvniecība. Problēmas, kas Latvijas Nacionālās bibliotēkas teritorijas plānošanā bija saistītas ar zemes atsavināšanas darbiem, varēja iedalīt trīs grupās, kurās tika risināti jautājumi par:

- zemes un būvju īpašumiem;
- privātpersonām piederošajiem dzīvokļiem;
- īrnieku izvietojumu.

Uzsākot teritorijas plānošanas darbus izrādījās, ka uz plānotās teritorijas atradās 21 zemes vai zemes un būvju īpašums, no kuriem 19 bija jāatsavina un jāieraksta zemesgrāmatā uz valsts vārda Kultūras ministrijas personā. Divu gadu laikā pilnībā tika sakārtoti jautājumi par zemes plānojumu Latvijas nacionālās bibliotēkas teritorijā. Kā rezultātā 19 no 21 īpašuma jeb 91% no kopējās Latvijas Nacionālās bibliotēkas būvniecībai paredzētās teritorijas nonāca valsts īpašumā Kultūras ministrijas personā.

2006. gadā zemes īpašnieki iesniedza izlīguma priekšlikumus, kuru kopēja summa sasniedza 1106 tūkstošus latu. Veicot savstarpējas sarunas starp zemes īpašniekiem un prasības izvirzītājiem par zemes atsavināšanu, izdevās vienoties par kompensējamo summu, kura apmierinātu abas iesaistītās puses, kura nu jau sastādīja 971 tūkstoti latu. Pamatojoties uz abu pušu noslēgto izlīgumu par taisnīgas atlīdzības noteikšanu, Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa nolēma izbeigt tiesvedību minētajās lietās, apstiprinot iesniegtos izlīgumus.

Tomēr Latvijas Nacionālās bibliotēkas teritorijā vēl joprojām dzīvoja 35 ģimenes. Paredzot šo dzīvojamo ēku nojaukšanu, un, atsaucoties uz likumu „Par dzīvojamo telpu īri” (Par dzīvojamo ..., 1993), kas nosaka, ka, ja mājas īpašnieks pieņēmis lēmumu māju nojaukt, izīrētājs var izbeigt dzīvojamās telpas īres līgumu, ierādot īrniekam un viņa ģimenes locekļiem citu līdzvērtīgu dzīvojamo telpu. Nācās atrast risinājumu, kur izmitināt 35 ģimenes. Rīgas dome noraidīja ideju par īrnieku izvietojumu pašvaldībai piederošā fonda mitekļos. Arī valstij nebija dzīvojamā fonda, kas varētu nodrošināt šādu iespēju. Tā nu Latvijas Nacionālās bibliotēkas projekta Uzraudzības padome pozitīvi novērtēja ideju par dzīvokļu iegādi uz valsts vārda, kuros izmitinātu ģimenes, kuru līdzšinējos mitekļus paredzēts nojaukt bibliotēkas izbūves dēļ. Idejas un veikto darbu rezultātā tika panākta vienošanās ar īrniekiem par pārceļšanos uz jaunajiem dzīvokļiem, pamatot vecās dzīvesvietas. Līdz ar iekārtošanos jaunajā dzīvesvietā, radās lieliska iespēja kļūt par šo dzīvokļu īpašniekiem, balstoties uz likumu “Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” (Par valsts un ..., 1995).

Grandiozs projekts, kurš ir ļoti cieši saistīts ar zemes atsavināšanu no fiziskām un juridiskām personām, ir dzelzceļš “Rail Baltica”. Veicot izpēti par “Rail Baltica” izbūvi, redzams, ka dzelzceļa trases garums Latvijas teritorijā tiek plānots 263 kilometru, platums tiek lēsts aptuveni 300 metri. Dzelzceļa līnijas koridors šķērsos 15 novadus. No šiem datiem varam secināt, ka šai dzelzceļa trases izbūvei Latvijas teritorijā nepieciešama aptuveni 7890 hektārus liela teritorija. Apzinoties projekta izbūvei nepieciešamo teritoriju, nepārprotami radīsies sarežģījumi ar zemes atsavināšanas pasākumiem.

Saskaņā ar likumu “Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanu” SIA “Eiropas Dzelzceļa līnijas” plāno nosūtīt paziņojumus par īpašuma atsavināšanas uzsākšanu, tādējādi informējot nekustamā īpašuma īpašnieku vai, ja viņa dzīves vieta nav zināma, tiks publicēts paziņojums laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”.

Zemes īpašneka informēšanai paziņojumā plānots iekļaut tādu informāciju par īpašniekam piederošo zemes gabalu:

- par tām sabiedrības vajadzībām, kuru nodrošināšanai nekustamais īpašums nepieciešams;

- par dokumentiem, kas apliecina, ka attiecīgais nekustamais īpašums patiesi nepieciešams sabiedrības vajadzību nodrošināšanai un paredzēts projekta īstenošanai;
- par nepieciešamo nekustamā īpašuma daļas apmēru (gadījumā, kad paredzēts atsavināt tikai daļu īpašuma);
- uzaicinājumu nekustamā īpašuma īpašniekam piedalīties atlīdzības noteikšanā, lai vienotos par ekvivalentu zemes gabalu, kas būtu tikpat izdevīgs, kā tas, kuru plānots atsavināt vai atlīdzību kas būtu pieņemama abām iesaistītajām pusēm;
- uzaicinājumu nekustamā īpašuma īpašniekam sniegt informāciju par noslēgtajiem īres līgumiem un citiem apgrūtinājumiem;
- citu informāciju, kuru institūcija uzskata par nepieciešamu norādīt.

Gadījumos, kad nepieciešama tikai nekustamā īpašuma daļa, ieinteresētā puse organizē visas nepieciešamās darbības, kā arī sedz šo darbu izmaksas, kas rodas veicot nekustamā īpašuma daļas atdalīšanu, zemes ierīcības darbus un kadastrālās uzmērīšanas darbus, nosakot precīzu atdalāmo nekustamā īpašuma daļas platību un atdalot to, lai atsavinātu tikai nepieciešamo nekustamā īpašuma daļu. Ja pēc īpašuma daļas atsavināšanas atlikušais zemes gabals ir zaudējis savu funkcionētspēju, vai arī vairs nav rentabli to apsaimniekot tā platības vai to aprobežojušo aprobežojumu dēļ, SIA "Eiropas Dzelzceļa līnijas" piekrīt visa nekustamā īpašuma atsavināšanai, ja ar zemes īpašneku nav rasts kāds cits risinājums. Saproto "Rail Baltica" projekta apjomus, secināms, ka lielā apjoma un laikietilpīgo darbu dēļ zemes atsavināšanas process var ieilgt. Fakti liecina, ka Latvijas teritorijā zemes atsavināšana jāveic vairāk kā 2000 zemes gabaliem. Kopsummā zemes atsavināšanas proces vienam zemes gabalam var ieilgt līdz pat pusotram gadam. Plānots, ka katrā atsavināšanas gadījumā zemes gabala vērtību izskatīs individuāli un netiks piemērota standarta atlīdzības maksa par vienu vienību. Atlīdzība, kura ir apmierinoša abām iesaistītajām pusēm, tiks izmaksāta atsavināšanas procesa noslēguma posmā, pēc pirkuma līguma noslēgšanas par attiecīgā nekustamā īpašuma vai īpašuma daļas atsavināšanu.

Secinājumi

1. Autora skatījums par "Rail Baltic" dzelzceļa tīkla izbūvi uz Eiropu ir pozitīvs, tas ļoti pozitīvi ietekmēs izaugsmes iespējas Latvijā.
2. Sākoties zemes atsavināšanas darbiem, daudzu cilvēku skatījums par šo projektu varētu krasi mainīties.

Literatūra

1. Fakti par „Rail Baltica”. [skatīts 2018. gada 13. novembrī], pieejams: <http://edzl.lv/lv/par-rail-baltica/fakti>
2. Par dzīvojamo telpu īri (1993). [skatīts 2018. gada 13. novembrī], pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=56863>
3. Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju (1995). [skatīts 2018. gada 13. novembrī], pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=35770>
4. Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likums (2010). [skatīts 2018. gada 13. novembrī], pieejams <https://likumi.lv/doc.php?id=220517>

ZEMES FONDS – IESPĒJAS VAI ZAUDĒJUMS

Aivija Vestfāle¹, Velta Paršova²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa students

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.oec.

Kopsavilkums

Darbā ir aprakstīta Latvijas zemes fonda darbība un mērķu izpilde. Analizēta dažāda informācija, arī pretrunīgie aspekti, lauksaimnieku viedokļi un personīgā pieredze. Fonda dibināšana mērķis ir aizlaisto un neopto lauksaimniecības zemju atgriešana aprītē. Paralēli šiem, fonds sniedz atbalstu lauksaimniekiem sniedzot dažādos ar zemi saistītos pasākumos. Kopumā sabiedrībai ir radies savs, pamatots viedolis, kuram var gan piekrist, gan nepiekrist. Darba veidošanas procesā tas tika apskatīts un analizēts.

Atslēgas vārdi: Lauksaimniecībā izmantojamā zeme, Altum, atgriezeniskā saite, attīstība.

Ievads

Pētījumā noskaidrots Latvijas zemes fonda būtība, tā darbības gaitas un nepieciešamību mūsdienās. Latvijas lauksaimnieku vidū ir sastopami arī nelabvēlīgi komentāri saistībā ar šo fondu. Darba mērķis bija noskaidrot, kas ir radījis nepatiku vai varbūt tomēr apmierinātību fonda iesaistē lauksaimniecībā. Izvēlēts ir tieši Latvijas zemes fonds, jo tam ir ietekmīga loma lauksaimniecības zemes tirgū, kas vienlaikus strādā kā valsts institūcija. Darba procesā tika veiksmīgi analizēti informācijas avoti un rastas atbildes uz uzstādītajiem jautājumiem. Šis pētījums ir svarīgs, jo Latvijas zemes fonds, kā jau iepriekš tika minēts, ietekmē lauksaimniecības attīstību un tirgu Latvijā tieši nepārāk iekoptās zemēs.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Darbā veikta zinātnisko un citu rakstu un videomateriālu analīze un izpēte, notikušas diskusijas ar zinošām un kompetentām personām, veikta ievākto materiālu un rakstu analīze par Zemes fondu. Iegūtie materiāli ir apkopoti un izvērtēti secinājumi.

Diskusija un rezultāti

Lai varētu pilnvērtīgi diskutēt par Latvijas zemes fondu un tā iesaisti lauksaimniecībā, ir jāizzin tā mērķis un darbība. Latvijas zemes fonds savu darbību uzsāka 2015.gada 1.jūlijā, ar valsts atvēlētiem aptuveni 14 milj. EUR. Uzstādītais mērķis bija sekmēt Latvijā lauksaimniecībā izmantojamās zemes saglabāšanu un šo platību ilgtspējīgu izmantošanu lauksaimnieciskās ražošanas vajadzībām. Šis fonds darboja Finanšu institūcijas Altum un Zemkopības ministrijas pārraudzībā. Par cik tā ir valsts institūcija, tad fonda darbību regulē likums “Par zemes privatizāciju lauku apvidos” un Ministru kabineta noteikumi “Par kārtību, kā Zemes fonds veic darījumus ar lauksaimniecības zemi”.

Zemes fonda izveide ir viens no valsts instrumentiem, lai sekmētu Latvijā lauksaimniecībā izmantojamā zemes saglabāšanu un izmantošanu lauksaimniecības vajadzībām ne mazāk kā 2 milj. hektāru apjomā, aktīvā lauksaimnieciskā ražošanā iesaistot aptuveni 0,4 milj. hektāru līdz šim aktīvi neizmantojams lauksaimniecības zemes (Šā gada 1. jūlijā..., 2015) Fondu steigšus dibināja pēc tam, kad 2014. gadā beidzās valsts noteiktie ierobežojumi, kas zemi aizliedz pārdot ārvalstniekiem. Varētu teikt, ka šis sākotnēji bija galvenais iemesls fonda dibināšanai, jo sabiedrība nebija mierā ar to, ka zemi lielos apjomos izpērk ārvalstnieki. Mediji bieži par piemēru ņēma Ludzas novadu, kur aptuveni 30% zemes pieder ārvalstniekiem. Šobrīd, apskatot piejamus materiālus, lielāks uzsvars tiek likts uz aprītē esošās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības palielināšanu, malā nobīdot tirgus ierobežojumus ārvalstniekiem, kas arī ir loģiski, jo šo funkciju pamatā regulē Ministru kabineta noteikumi.

Galvenais iemesls Zemes fonda dibināšanai ir lielās lauksaimniecības platības, kas netiek izmantotas lauksaimnieciskajā ražošanā, nesot milzu zaudējumus tautsaimniecībai un pasliktinot Latvijas lauku ainavisko vērtību. Šādas platības aizņem aptuveni 302 000 ha, no kuriem aptuveni 103 000 ha pat ir meliorētas zemes. Kā vēl vienu problēmu var minēt Latvijas mežu platības, kas tiek palielinātas uz lauksaimniecībā izmantojamās zemes platību rēķina. Latvijas zemes fondam paralēli jau ieviestajām sankcijām pret zemes īpašniekiem (dubultais nekustamā īpašuma nodoklis aizaugušām lauksaimniecības zemēm) ir jāveicina maksimāla zemes aprīte un šo aizaugušo platību atjaunošana.

Kā galvenā funkcija Latvijas zemes fondam ir nekvalitatīvas lauksaimniecības zemes iegāde, lai sekmētu lauksaimniecībā izmantojamās zemes saglabāšanu un izmantošanu lauksaimnieciskajā aprītē. Fonda trīs gadu pastāvēšanas laikā, tas ir iegādājies 342 īpašumus 5967 hektāru kopplatībā, šiem pirkumiem iztērējot 16,30 miljonus eiro (vidēji 2732 EUR uz ha). Tiesa gan jāpiemin, ka šie iepirktie īpašumi bija kvalitatīva lauksaimniecības zeme. Fonds ir iegādājies gadiem ilgi nekoņtus laukus un laika gaitā par saviem līdzekļiem ir iekojis un aprītē atgriezis 224 ha un ar katru gadu iekoptās un atpakaļ aprītē atgrieztās zemes platības pieaug. Salīdzinot to uz kopējā fona, tā ir ļoti niecīga daļa.

Bez zemes īpašumu iegādes Latvijas zemes fonds piedāvā arī šādus pakalpojumus kā zemes mainīšanu un nomu. Šāda veida darījumi tiek noslēgti ar fiziskām un juridiskām personām, ar galvojumu, ka zemes izmantošanas mērķis būs lauksaimnieciskā darbība. Darījuma vērtība izriet no nekustamo īpašumu tirgus vērtībām

Tomēr, lai sekmētu attīstību un mērķa izpildi, ar 2017.gada oktobri Latvijas zemes fonds piedāvā jaunu pakalpojumu – zemes iepirkšana ar atpakaļpirkuma tiesībām. Noslēdzot šādu nekustamā īpašuma darījumu ar nomas tiesībām pārdevējam, nekustamā īpašuma iegādes brīdī fonds vienojas ar pārdevēju gan par darījuma atpakaļpirkuma cenu, gan par zemes nomas maksu. Nomas maksas apmēru nosaka 5% gadā no pirkšanas cenas, bet ne zemāku par vidējo nomas tirgus cenu citiem vietējā pagastā vai novadā iznomātiem īpašumiem, iekļaujot nomas cenas aprēķinā nekustamā īpašuma nodokļa gada maksājuma apmēru, kā arī ar darījumu saistītos izdevumus (Dziedulis, 2018) Tas ir ļoti izdevīgs process, kad ir nepieciešami brīvi līdzekļi, bet banka aizdevumu ir atteikusi vai pats zemes īpašnieks nevēlas to ņemt.

Sabiedrības domas dalās par Latvijas zemes fonda vispārējām tiesībām. Vieni uzskata, ka tas nepilnvērtīgi izmanto savas pirmpirkuma tiesības, liedzot nopirkt zemi personām, kuras nemaz neplāno to apstrādāt, lai gan tajā pašā laikā netrūkst tādu, kas apgalvo, ka fonds “noceļot no deguna” lauksaimnieku noskatītos īpašumus. Vēl ir tādi, kas uzskata, ka fonds ir pārāk vājš, lai valstī spētu atrisināt aizaugušās un neizmantojās zemes problēmu. Arī aprītē atgrieztās lauksaimniecībā izmantotās zemes platības esot pārāk niecīgas 3 gadu laikā. Fonda direktore Ina Alksne saka, ka, atbilstoši fonda izveidošanas mērķim, tas vispirms pievērš uzmanību tādai zemei, kuru pēc iegādes turpmāk varētu izmantot lauksaimnieciskā darbībā. Likumā noteikts, ka darījumam jābūt ekonomiski pamatotam. Fonds vērtējot bez izņēmuma visus no pašvaldībām saņemtos darījumu pieteikumus. Ja skaidri redzams, ka pircējs ir lauksaimnieks, kurš pērk zemi izmantošanai lauksaimniecībā, arī cena atbilst tirgus cenām, tad tiesības nepiesaka (Dziedulis, 2018).

Lauksaimnieki skeptiski vērtē fonda darbību, uzsverot, ka fonds darbojas kā vēl viens tirgus dalībnieks, kas reizēm pat bremsē īpašumu iegādi, jo atsevišķos gadījumos potenciālajam pircējam nākas gaidīt lēmumu, kurā fonds atsakās no tam piešķirtajām pirmpirkuma tiesībām. Kritizēts tiek arī fonda birokrātiskais aparāts un tas, kādā ātrumā tiek izskatīti pirkuma līgumi un cita dokumentācija. Zemnieki pozitīvi vērtē iespēju savu zemi pārdot fondam un to nomāt ar izpirkuma tiesībām, tās ļauj saglabāt konkurētspēju gadījumos, kad trūkst apgrozāmie līdzekļi.

Secinājumi

1. Latvijas zemes fonds darbojas arī kā “melnā” tirgus atmaskotājs, pievēršot uzmanību aizdomīgiem darījumiem ar zemes īpašumiem (nesamērīgi augsta vai zema cena).
2. Fonds faktiski nepilda savu primāro funkciju (pārsvārā tiek iepirkta jau lauksaimnieciskajā apritē esoša zeme).
3. Ir izveidota iespēja saņemt apgrozāmos līdzekļus, nezaudējot apsaimniekājamo lauksaimniecībā izmantojamās zemes platību.
4. Ir izveidota lieliska iespēja apritē atgriezt lielu apjomu lauksaimniecībā izmantojamās zemes, taču, lai tas notiktu sekmīgi, ir nopietni jāpilnveido fonda darbība.

Literatūra

1. Dzedulis Z. (2018) Latvijas lauksaimniecības zeme joprojām aizaug. Pieejams: <http://laukos.la.lv/latvija-joprojam-aizaug-zeme> (Skatīts 2018.gada 16.decembrī)
2. Latvijas Zemes fonds. <https://www.altum.lv/lv/pakalpojumi/zemes-fonds-1/> (Skatīts 2018.gada 16. decembrī)
3. No Zemes fonda nopirktā īpašuma vien 10% bija aizaugusi zeme (2017) <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/no-zemes-fonda-nopirkta-ipasuma-vien-10-bija-aizaugusi-zeme.a240434/> (Saktīts 2018.gada 16.decembrī)
4. Šā gada 1. jūlijā darbu sāks Latvijas zemes fonds. (2015) Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/presei/sa-gada-1-julija-darbu-saks-latvijas-zemes-fonds?id=4689> Skatīts 2018.gada 16.decembrī.

ZEMES PĀRVALDĪBA LATVIJĀ PADOMJU LAIKĀ

Kaspars Mucenieks¹, Velta Paršova²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa students

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.oec.

Kopsavilkums

Publikācijā apskatīta zemes pārvaldība un apsaimniekošana Latvijā padomju laikā, kas ir laika posmā no 1940. līdz 1990. gadam. Darbā izdalīti pieci laika posmi, kad notika būtiskas izmaiņas zemes pārvaldē.

Atslēgas vārdi: piespiedu kolektivizācija; Tautas Saeima; kulaks; inventarizācija; kadastrs; fotoplāni.

Ievads

Par padomju laiku Latvijā uzskatāms laika periods no 1940. līdz 1990. gadam. Šajā laikā raksturīga piespiedu kolektivizācija, zemes uzskaitē un pārvaldībā galvenais mērķis bija nodrošināt informāciju lielražošanas plānošanai. Zemes kartografēšanai sāka izmantot fotoplānus. Šajā laikā sāka veikt arī augsnes kavalitātes vērtēšanu.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Pētījumā tika izmantoti mācību materiāli no e-studijām, kā arī mācību grāmatas un interneta resursi.

Diskusija un rezultāti

Zemes vērtēšanas un kadastra darbus padomju sistēmā var iedalīt vairākos etapos. Kā pirmais etaps uzskatāms “Tautas Saeimas” 1940. gada 22. jūlijā otrajā sēdē pieņemtā: „Deklarācija par zemes pasludināšanu tautas īpašumā”, kas noteica, ka, vadoties no darba zemniecības vitālajām interesēm un izsakot visas Latvijas darba tautas vēlēšanos, Saeima pasludina visu zemi ar tās bagātībām, mežiem, ezeriem un upēm par visas tautas, tas ir, valsts īpašumu. Zemniekiem lietošanā izdalāmās zemes apmērs tika noteikts ne vairāk kā 30 ha. Visa zeme, kas pārsniedza šo noteikto normu, pārgāja valsts zemes fondā, lai valsts varētu apgādāt ar zemi bezzemniekus un sīkzemniekus (Kadastram Latvijā ..., 2016). Šis likums tika diktēts no Maskavas un Saeima to pieņēma bez apspriešanās un iebildumiem, arī cilvēkiem netika sniegta informācija. Šie zemes kolektivizācijas likumi tika pieņemti, neņemot vērā tautas intereses. Līdz ar to liela daļa iedzīvotāju, kam nepiederēja nekas, tā saucamie bezzemnieki, ieguva tiesības uz zemi. Šajā vēstures posmā tika izmantoti Latvijas brīvvalsts laikā izstrādātie zemes robežu plāni, no kuriem atdalīja platības, kas pārsniedza 30ha, neveicot to papildus uzmērīšanu. Lai sekmīgāk atņemtu zemi, tika ieviesti tādi jēdzieni kā “budzis” (kulaks), “tautas ienaidnieks”, “spekulants”. Cilvēku iedalīšanu šajās kategorijās atstāja vietējo pašvaldību ziņā, līdz ar to daudzi cilvēki, kas “nepatika” vietējiem varas vīriem, tika izsūtīti un viņu zeme tika rekvizēta valsts vajadzībām. Kopā zemes fondā rekvizēja 2 miljonus ha, no jauna zemi piešķīra apmēram 6 tūkst. bezzemniekiem un zemes piegriezumus iedalīja apmēram 23 tūkst. sīksaimniecību.

Kā otrais etaps izdalāms 1941.-1944. gads - Vācijas okupācija. Pretēji daudzu iedzīvotāju cerībām Vācijas valdība atstāja spēkā esošus visus bijušos PSRS likumus, izveidojot tā saucamo “Austrumu apgabalu”, apķīlājot bijušo nacionālo īpašumu savām vajadzībām. Tikai 1943.gadā februārī Austrumu apgabala reihšministrs izdeva rīkojumu par privātipašuma atjaunošanu Austrumzemē. 1943.gada 20.martā Latvijas ģenerālkomisārs Drehslers Rīgā, Lielās ģildes zālē svinīgi pasniedza pirmos reprivatizācijas aktus vairāk kā 100 zemkopjiem un citiem pilsoņiem no Latvijas novadiem.

Par trešo etapu uzskatāms laiks pēc Vācijas kapitulācijas un PSRS varas atjaunošanas Latvijas teritorijā, kas aizsākās ar zemes reformu 1944. - 1947.gadā. Tika izdots dekrēts: „Par

izmaiņām un papildinājumiem 1940.gada likumā par zemi”. Dekrēts noteica, ka tiek atjaunotas 1940.gada Deklarācijā un likumā par zemi noteiktās darba zemniecības tiesības uz zemi, ka bezzemniekiem un sīkzemniekiem, kuriem tā 1940.gadā bija piešķirta lietošanā, bet kara laikā atkal atņemta, zeme no jauna tiek nodota lietošanā. Taču tas bija plānots, lai sākotnēji nomierinātu latviešu tautu. Vienam saimniekiem piederošās zemes daudzums tika samazināts uz 20ha. Tika noformulēti jēdzieni par budžu saimniecībām, līdz ar to paplašinot to pielietojumu ar mērķi atņemt zemi zemniekiem.

Par budžu saimniecībām tika atzītas saimniecības, kas atbilda šādiem kritērijiem:

- lauksaimniecībā vai amatniecībā ticis vai tiek izmantots pastāvīgs algotais darbspēks;
- sistemātiski tikuši vai tiek nodarbināti sezonas vai dienas strādnieki;
- ekspluatācijas nolūkā sistemātiski ticis izmantots citu cilvēku darbs kā atstrāde par viņam izsniegtajiem produktiem un sēklu, par viņam lietošanā nodotajiem darba lopiem un lauksaimniecības mašīnām;
- sistemātiski tikuši vai tiek gūti ienākumi no dzirnavām, pienotavām, putrainu ražotnēm vai kaut kādu citu uzņēmumu ar mehāniskiem, ūdens un tvaika dzinējiem, kā arī no minēto uzņēmumu iznomāšanas;
- tikuši vai tiek gūti ienākumi no preču uzpirkšanas un atpakaļpārdošanas vai no augļošanas.

Kā ceturto etapu var uzskatīt laiku pēc 1948. gada līdz 1977. gadam, kad tika dibināti pirmie kolhozi, kas tika likti visiem kā priekšzīme, kā jāveido samniecības. Pēc 1950. gada praktiski visas zemes bija kolektivizētas un saimnieciskā darbība norisinājās kolhozos. Kopš 1957. gada visai Latvijas lauku teritorijai aerofoto uzmērīšanas ceļā tika izgatavoti kartogrāfiskie attēli mērogā 1:10 000, kurus regulāri atjaunoja, ik pēc 10 – 15 gadiem, veicot atkārtotu aerofoto uzmērīšanu (Vēsture, 2007). Šajā laikā sākās arī būvju tehniskā inventarizācija un reģistrācija.

Par piekto etapu uzskatāms laiks no 1977. – 1990.gadam, kad pilnībā tika atzīta kadastra loma tautsaimniecībā. Ar valdības lēmumu tika noteikta nepieciešamība veikt kadastra datu sistematizēšanu un atjaunošanu. Kadastra darbos paredzēja arī augšņu kartēšanu un kvalitātes novērtēšanu.

Secinājumi

1. Padomju sistēmas laikā sākotnēji netika uzskatīti par svarīgiem Latvijas brīvvalsts laikā radītie kadastra dati.
2. Tika veikta plaša zemes kolektivizācija un atņemšana, kad valdošajai varai nebija laika pievērsties zemes uzmērīšanai, tika izmantoti esošie plāni.
3. Tikai PSRS pastāvēšanas beigu posmā tika saprasts, ka kadastru datiem ir būtiska loma tautsaimniecībā.
4. Zemes kvalitātes novērtēšana un apzināšana tika uzsākta PSRS pastāvēšanas beigu etapā.

Literatūra

1. Kadastram Latvijā 335 1681-2016. [skatīts 2018. gada 14. decembrī]. Pieejams: <https://www.vzd.gov.lv/files/vzd-30-pl-a2-kadastrs-v-apst-8-final.pdf>
2. Vēsture: VZD mājaslapa. [skatīts 2018. gada 14. decembrī]. Pieejams: <http://www.vzd.gov.lv/darbibas-jomas/kadastrala-vertesana/>

ZEMES REFORMAS NORISE LATVIJAS PILSĒTĀS (1990. GADU REFORMA)

Eva Proveja¹, Anda Jankava²

¹Profesionālā bakalaura studiju programmas Zemes ierīcība un mērniecība 1.kursa studente

²LLU VBF Zemes pārvaldības un ģeodēzijas katedras profesore, Dr.oec.

Kopsavilkums

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas 1990. gadā radās nepieciešamība atjaunot tiesiskumu pilsētu zemes izmantošanā. Tas Latvijā izdarīts 1991. gada 20. Novembrī, pieņemot likumu "Par zemes reformu pilsētās". Likumā zemes reformas mērķis ir definēts kā zemes īpašuma un lietošanas tiesisko sociālo un ekonomisko attiecību pārveidošana, lai veicinātu sabiedrības interesēm atbilstošas pilsētu apbūves veidošanos, zemes aizsardzību un racionālu izmantošanu. Sasteigtā refomas sagatavošana un īstenošana ir Latvijas pilsētās radījusi sarežģītas īpašumtiesības, izveidojušies šķēršļi zemes racionālai izmantošanai tieši iedzīvotāju interesēs. Pēc Valsts zemes dienesta sniegtās informācijas var secināt, ka Latvijas teritorijā vēl ir pilsētas, kurās nav noslēgusies zemes reforma, un nav zināms precīzs laiks, kad tā varētu beigties. Šīs publikācijas mērķis un uzdevumi bija uzzināt, kā notika zemes reforma pilsētās, kādi normatīvie akti tika pieņemti to veicot.

Atslēgas vārdi: zemes reforma, pilsēta, īpašums, Latvija.

Ievads

Visos laikmetos valsts iestādes regulē zemes izmantošanu un iegūšanu. Citiem vārdiem-īsteno zemes politiku. Tās mērķis ir pilsētas uzplaukuma veicināšana. No 1990. gadu sākumā Latvijā tiek īstenota zemes reforma pilsētās, kas ir viens no lielākajiem un sarežģītākajiem soļiem zemes īpašumu attiecību sakārtošanā. Svarīgi atzīmēt, ka zemes reformas realizācija pilsētās tika uzsākta daudz vēlāk un krietni atšķiras no zemes reformas lauku apvidos. Juridisks pamats pilsētu zemes reformai ir 1991.gada likums "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās". Zemes reformas mērķis ir pakāpeniskas valsts īpašuma privatizācijas, denacionalizācijas gaitā pārkārtot zemes lietošanas tiesiskās, ekonomiskās un sociālās attiecības.

Pētījuma metodes un izmantotie materiāli

Darbā tika izmantota aprakstošā metode. Informācija iegūta no interneta resursiem kā arī no literatūras avotiem.

Diskusija un rezultāti

Juridisks pamats pilsētu zemes reformai ir 1991. gada likums "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās". Viens no primārajiem zemes reformas uzdevumiem bija atjaunot zemes īpašuma tiesības uz zemi bijušajiem zemes īpašniekiem uz tiem zemes gabaliem, kas viņiem piederēja 1940.gada 21. jūlijā, vai viņu mantikiekiem. Tāpat sekoja uzdevums nodrošināt zemes īpašuma vērtības kompensāciju vai līdzvērtīgu zemi pilsētas teritorijā tiem īpašniekiem vai viņu radniekiem, kam saskaņā ar likumu zemes īpašumu nevar atdot. Vēl viens no uzdevumiem bija nodot lietošanā un īpašum Latvijas Republikas pilsoņiem apbūves un dzīvojamo ēku zemes gabalus par maksu. Kā beidzamais bija uzdevums atjaunot īpašuma tiesības juridiskajām personām. Šo uzdevumu veikšanai tika izveidotas zemes komisijas, kas darbojās saskaņā ar 1990. gada likumu "Par zemes komisijām" (Jankava, Locmers, 1997.)

Zemes reforma aptvēra visas Latvijas Republikas apbūvētās un neapbūvētās zemes un to lietotājus. Visa pilsētu zeme to administratīvajās robežās līdz īpašuma tiesību nokārtošanai nonāca pilsētu pašvaldību rīcībā zemes reformas realizēšanai. Līdz ar šā likuma stāšanos spēkā, visi akti, kas pieņemti kopš 1940.gada 21. jūlija par zemes nacionalizāciju, atsavināšanu un piešķiršanu fiziskajām un juridiskajām personām, visās Latvijas Republikas pilsētās, zaudēja spēku. Sākot ar 1991. gada novembri, zemes, reforma tika realizēta 7 republikas pakļautības

pilsētās 66,0 tūkst. ha platībā un 70 rajona pakļautības pilsētās 51,4 tūkst. ha (Jankava, Locmers, 1997.).

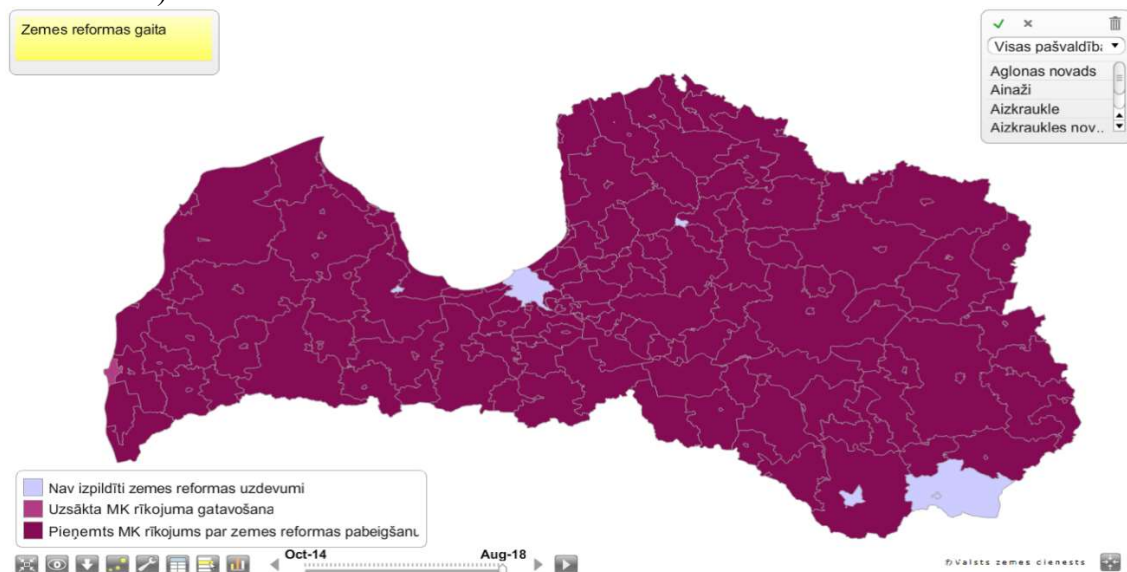
Valsts zemes dienests vai tā licencētas organizācijas vai zvērināti mērnieki kopīgi ar pilsētas zemes komisiju un pilsētas arhitektu izstrādāja pilsētas zemes ierīcības projektu. Projektu izstrādāšanas pamatā ir likums “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās” un to izstrādāja, pamatojoties uz fizisko un juridisko personu zemes pieprasījumiem, pilsētas domes un zemes komisijas pieņemtajiem lēmumiem (Jankava, Locmers, 1997.)

Zemes reformu pilsētās var raksturot ar sekojošiem datiem: 2002. gadā no kopējā zemes īpašumu un lietojumu skaita pilsētās zemes īpašuma tiesības zemesgrāmatās ir nostiprinātas 67, 4% no īpašumu un lietojumu kopskaita. Fiziskās personas ir privatizējušas 23 673 ha pilsētu zemes no šīs kategorijas īpašumu un lietojumu kopplatības, kas ir 30, 472 ha. Pilsētu privatizētās zemes kopplatība sastāda 41% no visu pilsētu zemju kopplatības. Jāatzīmē fakts, ka lielākoties brīvā valsts zeme atrodas mazajās rajonu pilsētās, kurām platība ir gandrīz 3817ha, bet lielajās republikas pilsētās tā sastāda tikai 310ha, turklāt liela daļa ir Rēzeknes pilsētas- 256 ha (Stradiņš u.c., 2002)

Zemes reformas gaitā tika mainītas pilsētu administratīvās robežas. 1993.gada beigās daļa Salaspils lauku teritorijas ieguva pilsētas statusu, izmainītas tika arī Ogres pilsētas robežas, no kuras daļa teritorijas tika iekļauta Ogres rajonā. Lai arī pieņemot grozījumus likumā “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās” tika izvērtēts, kā tie ietekmēs turpmāko zemes reformas gaitu, tomēr nekad nav iespējams paredzēt visus apstākļus, kādi var izveidoties, izskatot konkrētas zemes lietas. To apliecina likums “Par zemes reformas pabeigšanu pilsētās”, kurš nav grozīts no tā pieņemšanas brīža jeb 1997. gada 29. oktobra (Stradiņš u.c., 2002).

Zemes reforma pilsētās ir ievilkusies un kā vienu no iemesliem var minēt valsts institūciju pasīvo attieksmi pret savu īpašumu attiecību sakārtošanu atbilstoši spēkā esošās likumdošanas prasībām. Reforma tiek uzskatīta par pabeigtu, ja visi darbi, kas paredzēti likumā par zemes reformas pabeigšanu pilsētās, ir izpildīti un katram zemes pieprasījumam ir nostiprinātas zemes gabalu robežas, kā arī būs administratīvs akts par zemes reformas pabeigšanu, ko izdod Ministru Kabinets (Stradiņš u.c., 2002)

Zemes reformas gaitas elektroniskajā kartē var redzēt, ka Latvijas teritorijā ir palikušas piecas pilsētas, kurās nav noslēgusies reforma- Tukums, Cēsis, Rīga, Daugavpils un Krāslava (skatīt 1. attēlu).

1.attēls. Zemes reformas gaita uz 2018.gada 18.augustu
(Zemes reformas pabeigšanas gaita, [b.g.]

Attēlā ar tumšu krāsu ir attēlotas pilsētas un novadi, kuros zemes reforma ir beigusies. Pilsētās un novados, kuros ir gaiša krāsa, nav izpildīti zemes reformas uzdevumi.

Secinājumi

1. 1990-to. - gadu zemes reforma ir vienīgā no Latvijā veiktajām zemes reformām, kura tika izvesta arī pilsētās.
2. Pateicoties zemes reformai daudzām Latvijas pilsētām tika mainītas teritoriju robežas.
3. Latvijā ir palikušas piecas pilsētas, kurās vēl nav beigusies zemes reforma, kas salīdzinājumā ar reformu laukos ir manāmi ievilkusies.

Literatūra

1. Jankava. A., Locmers M. (1997) Zemes reformas rezultāti un turpmākie uzdevumi: zinātniski praktiskās konferences materiāli. Jelgava: Latvijas Lauksaimniecības universitāte. 65 lpp.
2. Stradiņš J., Strīķis V., Leščinskis O., Rivža B., Freiberga I., Lūse M., Kalniņa I., Špoģis K., Veitners Z., Seile A., Laicāns G., Alksnis L., Kalniņš A., Hānbergs Ē. (2002) ZEME: mana, tava, mūsu... Rīga: LR Valsts zemes dienests. 324 lpp.
3. Zemes reformas pabeigšanas gaita: Valsts zemes dienesta mājaslapa. [Skatīts 2018. gada 9. decembrī]. Pieejams <https://www.vzd.gov.lv/lv/par-mums/darbibas-jomas/zemes-reforma/zemes-reformas-gaita/>